

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Vyšetřování zázraků v Dubu nad Moravou na počátku 18. století

**Daniel Kadlec
Olomoucký kraj**

Tršice 2020

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Vyšetřování zázraků v Dubu nad Moravou na počátku 18. století

Investigation of miracles in Dub nad Moravou at the
beginning of the 18th century

Autor: Daniel Kadlec

Škola: Slovanské gymnázium Olomouc

Kraj: Olomoucký kraj

Konzultant: Mgr. Jana Oppeltová, Ph.D.

Tršice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval/a samostatně a použil/a jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupnění této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Tršicích dne /17. 2. 2020/.....

Daniel Kadlec

Poděkování

Mé srdečné díky přísluší všem, kteří mne v práci podporovali, zavdávali mi k ní podněty a vytrvale snášeli život po mém boku v době jejího vzniku. Jmenovitě jde v první řadě o vedoucí této práce Mgr. Janu Oppeltovou, PhD. Díky patří také celé mé rodině za ochotnou podporu a trpělivé snášení nedostatku času, který jsem jí v době psaní této práce věnoval. Díků je hoden také můj dobrý přítel Bc. Pavel Tříška za pomoc s porozuměním některým svízelným latinským formulacím, Daniel Klučka za zajímavé postřehy k otázce zázraků a Anna Šišková za osobní pomoc při nelehkých otázkách, s tématem práce spojených.

Anotace

Tato práce se věnuje historii mariánského poutního místa Dub nad Moravou, konkrétně rozhodující etapě, kdy probíhalo církevní vyšetřování údajných zázraků a rozhodnutí o tom, bude-li poutní místo oficiálně uznáno. Ve své úvodní části obecně popisuje barokní kult milostných obrazů a jeho pozici v dobové zbožnosti a dále se zabývá samotnou dubskou historií od počátku lidového kultu v roce 1727 až po slavnostní přenesení milostného obrazu k hlavnímu oltáři roku 1730 s důrazem na vyšetřování a jeho osobnosti. Práce se snaží uvést jedno poutní místo jako příklad fenoménu církevních a právních dějin, který se v 17. a 18. století vyskytl i v mnoha jiných lokacích.

Klíčová slova

církevní dějiny; poutní místa; Dub nad Moravou; barokní zbožnost; zázraky

Annotation

This thesis deals with the history of Marian pilgrimage site Dub nad Moravou, specifically with a determinative period when the ecclesiastical investigation of supposed miracles and decision whether the pilgrimage site should be officially accepted was under way. In its introductory part the thesis describes the baroque cult of merciful images and its position in the baroque devoutness and further it deals with the history of Dub itself from the beginning of the folk cult in 1727 to the transfer of the merciful image to the high altar of Dub church in 1730, especially with the investigation and its personalities. The thesis tries to present one pilgrimage site as an example of ecclesiastical and legal history phenomenon which appeared in many other locations in the 17th and the 18th century.

Keywords

ecclesiastical history; pilgrimage sites; Dub nad Moravou; baroque devoutness; miracles

OBSAH

Seznam použitých zkratk.....	13
Úvod.....	8
1 Barokní zbožnost a zázraky.....	10
1.1 Mariánská úcta	10
1.2 Barokní poutní kultura	10
1.3 Milostné obrazy a zázraky.....	13
2 Charakter dochovaných pramenů.....	16
4 Vznik kultu Panny Marie dubské	19
4.1 Dubská legenda	19
4.2 Následující vývoj.....	20
5 Zahájení konsistoriálního vyšetřování	22
5.1 Ustanovení vyšetřovací komise.....	22
5.2 Přísaha	25
6 Vyšetřování prokázaných milostí.....	27
6.1 Dubský protokol.....	27
6.2 Kralické protokoly.....	28
6.3 Bystřické protokoly	28
6.5 Protokoly bez uvedeného místa.....	31
6.6 Akta s nejistou rolí v konsistoriálním vyšetřování.....	32
6.6.1. Německy psané dopisy	32
6.6.2 Olomoucké vyšetřování.....	33
6.5.3 Tršický protokol	35
7 Konec vyšetřování a uznání milostného obrazu.....	36
Závěr.....	39
Seznam pramenů a literatury	40
Přílohy.....	46

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

SOkA	Státní okresní archiv
ZA	Zemský archiv
ACO	Arcibiskupská konsistoř Olomouc
FÚ	Farní úřad
i. č.	Inventární číslo
kart.	Karton
kn.	Kniha
fol.	Folio

ÚVOD

„Wenn ein Wunder auf der Welt geschieht,
Geschieht's durch liebevolle, treue Herzen.“

Goethe, *Die natürliche Tochter*

Krajina českých zemí je poseta poutními místy a velké množství z nich má původ právě v době pobělohorské, kdy byl v rámci barokní zbožnosti poutní ruch velmi intenzivní. Na rozdíl od období středověku, z nichž se nám dochovaly údaje o vzniku poutních míst výhradně v podobě rozličných legend, umísťujících často počátek poutí či vznik posvátných předmětů do dob výrazně starších, než z jakých nejspíše skutečně pocházejí, bylo v baroku k vznikajícím lokálním kultům již přistupováno racionálněji a od druhé poloviny 17. století probíhala vyšetřování, řízená dle přísného právního postupu.

Právě těmto vyšetřováním, vedeným komisemi, jež sestavovaly (arci)biskupské konsistoře, nebyla, ačkoliv k nim došlo na mnoha místech, doposud kromě kapitoly v obsáhlém díle Jana Royta *„Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století“* (r. v. 1999 a v přepracovaném vydání 2011) až na kusé zmínky věnována pozornost. Tato problematika je upozadována barokními knihami zázraků (*Mirakelbücher*), taktéž obsahujícími popisy milostí prokázaných na poutních místech, jimž doposud bylo věnováno několik prací,¹ a literární tvorbou spojenou s tehdejší poutní kulturou.

Dub nad Moravou, jenž je předmětem této práce, je právě poutním místem, vzniklým v první polovině 18. století, na němž proběhlo vyšetřování komisí, kterou ustanovila olomoucká biskupská konsistoř, a z tohoto vyšetřování je dochována alespoň část vedených akt. Cílem této práce je tedy průběh vyšetřování popsat a poskytnout tak zpracovaný příklad takového právního řízení a další příspěvek k dějinám dubského poutního místa, jimž již bylo v minulosti několik publikací věnováno. Práce se také snaží o co nejpřesnější určení obsahu značné části akt, která se do dnešních dnů nedochovala.

¹ Například: VOHRALÍKOVÁ, Terezie. *Knihy zázraků jako zrcadla poutních míst v Čechách a na Moravě* [online]. Pardubice, 2014 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/08c29q/>>. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph.D.; PROŠKOVÁ, Iva. *Barokní zbožnost ve světle knih zázraků na příkladu vybraných poutních lokalit v severozápadních Čechách* [online]. Ústí nad Labem, 2017 [cit. 2020-02-07]. Available from: <<https://theses.cz/id/ab7wwg/>>. Doctoral theses, Dissertations. University of Jan Evangelista Purkyně in Ústí nad Labem, Faculty of Arts. Thesis supervisor doc. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D.; PROKOPOVÁ, Z.: *„Auxilium Christianorum, ora pro nobis!“ Barokní knihy zázraků jako doposud málo využitelný pramen*. KUDĚJ 1/2004, s. 3-15, str. 13.

V žádném případě zde nejde o snahu kategoricky posoudit, zdali se jednotlivé zázraky udály, či neudály, o čemž koneckonců přesvědčivé důkazy po třech staletích podat nelze, ani o lékařský popis konkrétních nemocí a jejich uzdravení. K tématu je přistupováno hermeneutickou metodou a ve smyslu posouzení toto, jestli k zázrakům došlo, jsou uvedeny pouze údaje, které přímo vycházejí z dochovaných pramenů (viz případ Anny Osecké z Tršic).

1 Barokní zbožnost a zázraky

1.1 Mariánská úcta

Mariánský kult patří k základním prvkům katolické zbožnosti a obzvláště v barokní době nabýval značné velikosti. Panna Marie dávala svým naprostým lidstvem možnost, aby si k ní věřící vybudoval velmi blízký vztah, který byl nejvíce rozšířen mezi ženami, jež jinak stály v církvi na podřízených pozicích.² Přímluvám Panny Marie, „po Bohu té první“ byla také přikládána největší síla ze všech svatých.³ Kromě poutí, mariánských svátků (Zvěstování Panny Marie, Navštívení Panny Marie, Nanebevzetí Panny Marie, Zasnoubení Panny Marie...) a specifických kultů (např. Panny Marie sedmibolestné) dosáhly velké popularity i běžné mariánské pobožnosti, jako je kupříkladu všeobecně rozšířený mariánský růženec.⁴ Nepochybná je také role mariánské úcty v identifikaci katolicity vůči protestantské zbožnosti.

S mariánskou úctou se pojila i velká část náboženských bratrstev, významně se podílejících na tvoření barokní religiozity.⁵ Krom prestižních mariánských družin, zřízených jezuitů a nejčastěji (tzv. latinské družiny) sdružujících vybrané studenty univerzit,⁶ byla náboženská bratrstva zakládána velmi často při poutních místech. V Dubu bylo v roce 1731 založeno Bratrstvo ke cti nejsvětějších jmen Ježíš, Maria, Josef a roku 1740 Bratrstvo pod ochranou Panny Marie, královny andělů.⁷

1.2 Barokní poutní kultura

Pro dobu pobělohorskou je v rámci organizované zbožnosti typickým jevem výrazný nárůst počtu poutí a jejich slavnostnost, což je přirozeně spjata i se vzrůstajícím počtem poutních míst, spojených nejčastěji právě s milostnými obrazy a sochami. Poutě, kde se lidem napříč

² MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. 394, xx s. obr. příl. ISBN 978-80-247-3698-3, str. 55 – 56.

³ LIGUORI, Alfonso Maria de. *Vznešenosti Marie Panny* [online]. Ve Frýdku: Exerciční dům, 1939 [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:c9661d90-b885-11e2-8b87-005056827e51>, str. 99 – 100.

⁴ Barokní růženec měl několik různých podob, přesně daných a zpočátku vyžadujících značnou koncentraci. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. [Sv.] 2. Praha: Zvon, 1991. 281 s. ISBN 80-7113-003-6, str. 111.

⁵ K náboženským bratrstvům na Moravě: MAŇAS, Vladimír, ed., ORLITA, Zdeněk, ed. a POTŮČKOVÁ, Martina, ed. *Zbožných duší úl: náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy: [Muzeum umění Olomouc - Arcidiecézní muzeum Olomouc: Galerie, 29. ledna - 25. dubna 2010: katalog]*. 1. vyd. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010. 167 s. ISBN 978-80-87149-36-2.

⁶ Z olomoucké univerzity se dochovala matrika sodálů mariánské družiny, bohatě zdobená celostránkovými barevnými ilustracemi.

⁷ ŠIGUT, František. *Poutě k Panně Marii Dubské*. Valašské Meziříčí: Tiskem a nákladem Valšské tiskárny, 1944. 90, [6] s., [5] ff., str. 55.

společenským spektrem dostávalo nebyvalých zážitků,⁸ a to nejen čistě duchovních, byly silným prostředkem barokní snahy o působení na city a smysly věřícího,⁹ aby byl skrze hmotné povznesen k nehmotnému. Poutě mimo ohromení církevní architekturou, hudbou a liturgií představovaly i možnost světských radostí, pro něž bývaly často kritizovány v době osvícenské.¹⁰ Šlo tedy o významný způsob upevňování zbožnosti a v době konfesijních různých také obrany katolické víry.¹¹ Účast na poutích představoval i vítanou úlevu v čase utužující se roboty.¹²

S rozvojem barokní zbožnosti tedy docházelo k vytváření nových poutních míst (Svatý Kopeček, Rychnov na Moravě, Dolní Hedeč, Dub) a k obnovám a zvyšování rozsahu poutí na místa staršího, středověkého původu (Velehrad, Stará Boleslav, Chotouň, Tuřany), kde odkaz na zbožnost dávných předků, přervanou husitským obdobím a pozdějším rozšířením nekatolických vyznání, také napomáhal rekatolizaci.¹³ Uvádí se dokonce, že ve střední Evropě vzniklo v letech 1620 – 1756 přinejmenším čtyřikrát více poutních míst než kdykoliv do té doby.¹⁴ Většina z těchto nově vzniklých poutních míst byla zasvěcena právě Panně Marii, s jejímž kultem byla na Moravě spojena ještě větší část poutí než v Čechách, kde byly hojně rozšířeny i kulty národních svatých (sv. Vojtěch, sv. Václav, sv. Prokop, sv. Jan Nepomucký...), jejichž rozměrů v baroku nikdy cyrilometodějská a sarkanderovská úcta na Moravě nedošla.¹⁵

Se vznikem poutních míst se zpravidla pojí nějaká forma legendy. Nešlo-li o příběhy zasazené do středověku, snažící se často právě o dějinnou kontinuitu víry předků a barokní religiozity, jež měla zejména v době protireformačního boje prokazovat legitimitu katolické církve

⁸ KALISTA, Zdeněk. *Česká barokní poutí: k religiozitě českého lidu v době barokní*. Vyd. 1. Žďár nad Sázavou: Cisterciána Sarensis, 2001. 287 s. ISBN 80-238-6883-7, str. 55.

⁹ BITNAR, Vilém. *O podstatě českého literárního baroku*. V Praze: "Vyšehrad" s. s. r. o., 1940. 31 stran. Pro život - články a profily; svazek 12, str. 17.

¹⁰ Krom zbytečných nákladů, odlákávání lidí od jejich pracovních povinností či šíření nežádoucích podob víry byly vytýkány kupříkladu i nepřístojnosti, které se děly při společném přespávání v poutních domech. *Bildergalerie katholischer Misbräuche*. Frankfurt und Leipzig: [S.n.], 1784. 230 s, str. 97 – 108.

¹¹ BALBÍN, Bohuslav. *Tuřanská Madona, neboli, Historie původu a zázraků veliké matky Boha i lidí Marie, jejíž ctihodná socha, nalezená v trní blízko Brna, označená nebeským světlem, je velkými zástupy lidí uctívána, nyní poprvé důst. p. Bohuslavem Aloisem Balbínem z Tovaryšstva Ježíšova sepsaná léta 1658 s povolením představených*. 1. vyd. v českém překladu. Brno: Facta Medica, 2010. 260 s., [1] l. obr. příl. ISBN 978-80-904260-8-5, str. 26.

¹² DENIS, Ernest. *Čechy po Bílé hoře*. Díl 1. Kniha 2., Absolutism katolický. 2. přešlédnuté vyd. V Praze: F. Šimáček, 1911. Matice lidu, str. 119.

¹³ MIKULEC, str. 180. O starobylosti poutí také na vícero místech ve svých „Pamětech“ pojednává František Vavák.

¹⁴ ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. V*. Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008. 414 s. ISBN 978-80-7266-301-9, str. 138.

¹⁵ Tamtéž, str. 150.

v českých zemích, či dokonce o pomoc proti úkladům protestantů (např. Přibyslavice)¹⁶, jednalo se nejčastěji právě o příběh nálezu obrazu či sochy, který pak začal prokazovat milosti, obvykle nějakým prostým člověkem.¹⁷ Kupříkladu legenda o nalezení obrazu při orbě, známá z příběhu staroboleslavského paladia,¹⁸ existuje i ve spoustě lokálních podob (např. socha sv. Kunhuty v Tršicích). Častá je také legenda nějak spojená se studánkou, u níž pak docházelo k zázračným uzdravením (např. Rychnov nad Moravou). Strom či keř, u něž měl být obraz nalezen, na něj zavěšen, či v něm skryt, také patří k nejčastějším motivům takovýchto legend¹⁹ a má důležitou roli i v té dubské.

Zásadní podmínkou vzniku, obnovy a udržování poutních míst pochopitelně byla nakloněnost církevních hodnostářů. Mnohé řády byly horlivými ctiteli milostných obrazů a zprostředkovateli poutí a nejvýznamnější poutní místa jimi bývala zpravidla spravována, jako tomu bylo v případě jezuitů v Tuřanech, premonstrátů na Svatém Kopečku či trinitářů v Zašově.²⁰ Motivace řádových konventů pro administraci poutních míst však nebyla pouze nábožná, neboť poutní provoz, spojený s nadacemi, dary a obchodním ruchem, také přinášel hojné příjmy řádovým pokladnicím.²¹

Poutní místa v barokní době podporovali i olomoučtí biskupové. Bohuslav Balbín píše o úctě, již prokazoval biskup František z Dietrichsteina Panně Marii tuřanské²² a také za episkopátu Wolfganga Hannibala ze Schrattenbachu, který byl olomouckým biskupem v době vzniku dubského kultu, došlo ke dvěma významným událostem mariánského kultu, totiž ke korunovaci madony na Svatém Kopečku u Olomouce a u svatého Tomáše v Brně.²³ I olomoučtí kanovníci často dbali o některá poutní místa, jako například budoucí biskup Jakub Arnošt z Lichtenštejna-Kastelkornu, jenž založil piaristickou kolej na Staré Vodě²⁴ či František Ferdinand Oedt, o jehož úsilí věnovaném Dubu nad Moravou ještě bude řeč.

¹⁶ EICHLER, Karel. *Poutní místa a milostivé obrazy na Moravě a v rak. Slezsku. Díl I., Část II.* V Brně: Nákladem Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje, 1888. xi, 486 s. Bibliotéka spisů poučných; č. 22 na r. 1888, str. 155.

¹⁷ ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999. 362 s. ISBN 80-7184-662-7, str. 11.

¹⁸ JEŘÁBEK, Vladimír. *Čtení o Paladiu země České.* V Brně: Nakladatelství Brněnské tiskárny, 1946. 163 s., [1] slož. map. příl., str. 9.

¹⁹ ROYT, str. 87.

²⁰ KALISTA, str. 126.

²¹ Tamtéž, str. 126.

²² BALBÍN, str. 149 – 156.

²³ ZUBER, Rudolf. *Osudy moravské církve v 18. století.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. ISBN 80-7266-156-6, str. 124 - 125.

²⁴ EICHLER, str. 146.

Tato rozsáhlá kultura barokních poutí pochopitelně potřebovala svou propagaci. Podstatnou roli mělo vyhlašování svátků a slavností z kazatelen a zásadní bylo šíření informací pomocí knihtisku. Vycházely knihy popisující poutní místa, jejich historii a prokázané milosti, z nichž nejznámější jsou patrně tři díla Bohuslava Balbína *Diva Turzanensis*, *Diva Wartensis* a *Diva Montis Sacri*. Co se středomoravských poutních míst týče, byla vydána nejprve německy a pak česky práce Bernarda Wanckeho, opata v premonstrátském klášteře Hradisko, *Mons Praemonstratus*, pojednávající o Svatém Kopečku u Olomouce. Dále byla často tiskem vydávána poutní kázání, na nejvýznamnějších poutních místech i návody pro poutníky, a nejrůznější modlitby a písně.²⁵ Velmi rozšířené byly kramářské tisky, zpravidla písně a modlitby, prodávané soukromými osobami, které si pro svou lidovost a nízkou cenu získaly popularitu u příslušníků nižších stavů. S Pannou Marií dubskou se pojí přinejmenším sedm kramářských tisků,²⁶ z nichž nejstarší je datován již do roku 1728,²⁷ tedy před úřední schválení úcty k dubskému milostnému obrazu, což dokumentuje ryze komerční záměr producenta tohoto tisku.

1.3 Milostné obrazy a zázraky

Milostné obrazy, tedy taková náboženská vyobrazení, která jsou pro nadpřirozené zásahy, jež se skrze ně (na přimluvu zobrazeného svatého, nejčastěji Panny Marie, u Boha) dějí, vysoce ctěny, byly důležitou částí barokní zbožnosti a velké množství poutních míst se pojilo právě s nimi. Úctou k nim, vymezenou vůči vzývání obrazu jako takového i vůči odmítání veškeré úcty k náboženským vyobrazením, prosazované reformací, procházející ve středověku různými proměnami, pevně definoval v 16. století tridentský koncil, jehož ustanovení také obrazy obecně považují za cenný prostředek k šíření a utužování víry.²⁸ Právě v této době byly milosti skrze obrazy prokazované brány také jako důkaz toho, že si Bůh přeje, aby lidé měli obrazy v úctě, potažmo jako stvrzovací akty katolické víry, jak chápe zázraky spojené s obrazy Kašpar Arsenius z Radbuzy v rané fázi rekatolizace.²⁹

²⁵ KALISTA, str. 127.

²⁶ IVÁNEK, Jakub a Monika SZTURCOVÁ. Propagace poutních míst na Moravě kramářskou písní v první polovině 19. století. *Acta Musei nationalis Pragae*. Praha: Národní muzeum, 2018, 63(3 - 4), 188 - 195. ISSN 2570-6861.

²⁷ Konkrétně to je *Píseň nová, k Blahoslavené Panně Marii dubské, blíž města Holomouce, všem milovníkům ku potěšení nově vydaná a vytištěná*.

²⁸ ROYT, str. 11.

²⁹ ARSENIUS Z RADBUZY, Kašpar. *Pobožná knížka o blahoslavené Panně Marygi a přečisté rodičce Syna Božjho: a o diwjch kteřjž se děgj před gegjm obrazem w Staré Boleslawi: nábožným pautnjům y giným křestianům welmi vžitečná*. Wytisštěná w Starém Městě Pražském: v Pawla Sessya, 1629. [108] listů, kap. 10.

Zázraky, jež byly v lokacích umístění milostných obrazů hojně zaznamenávány, měly silný potenciál vzbouzet zbožnost u lidí nejrozličnějšího původu a zcela zapadaly do barokního konceptu poznání duchovních skutečností skrze jejich hmatatelné projevy, tedy jakéhosi jejich zpřítomnění, s nímž operuje třeba i tehdejší silná úcta k ostatkům svatých.³⁰ Zázraky, prokázané jednotlivým osobám, měly nejrůznější podoby, z nichž nejčastější je uzdravení z nemoci. Až na výjimečné případy je scénář těchto uzdravení takovýto: Člověk, postižený chorobou, kterého jemu dostupné prostředky nemohou vyléčit, se odebere na poutní místo k milostnému obrazu, u nějž se modlí za své uzdravení, případně věnuje nějaký dar (častěji votivní dar až po uzdravení), dá sloužit mši či se, buďto v duchu, nebo nahlas přede svědky, dotyčnému svatému zaslíbí, a ještě na poutním místě, nebo brzy po jeho opuštění dojde k okamžitému či nepřírozeně rychlému uzdravení. Jako zázračně byly vykládány ale i některé události, týkající se celých komunit či měst, jako například ochrana brněnských jezuitů u Panny Marie v Tuřanech v době stavovského povstání³¹ nebo uchránění Olomouce od moru po přivezení ostatků svaté Pavlíny.³²

Naprostá většina zázraků, o nichž se nám z poutních míst dochovaly zprávy, byla zaznamenána bez důkladnějšího šetření³³ a dění, stojící za většinou jediným záznamem, nacházejícím se v knize zázraků či v jiném zdroji (řádová diára, jezuitské ročenky, dopisy, zprávy, tištěné knihy o poutních místech), není dohledatelné. Právně hodnověrné záznamy, založené na výsledcích a jiných metodách důkazového šetření, vznikaly zpravidla ve dvou případech:

- 1) Když se naskytla nějaká mimořádná okolnost, která si řádné přezkoumání vyžadovala. Zde šlo o případy, kdy údajné zázraky vzbudily pozornost světských institucí, nebo když chtěl někdo, komu se milost prokázala, o tom pro podporu daného kultu získat úředně potvrzenou zprávu³⁴ a obvykle ji zaslat na dané poutní místo jako jistou formu votivního daru.³⁵ Pak proběhlo právní šetření u městské rady nebo vrchnostenského

³⁰ ZÁPALKOVÁ, Helena. *Relikviář sv. Pavlíny z pokladu olomoucké katedrály*. In: ELBEL, Martin, ed., JAKUBEC, Ondřej, ed. a BLÁHA, Josef. *Olomoucké baroko. 1 - úvodní svazek, Proměny ambicí jednoho města*. 1. vyd. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010. 455 s. 211 - 218 ISBN 978-80-87149-38-6, str. 411.

³¹ BALBÍN, str. 79 – 89.

³² ZÁPALKOVÁ, str. 214.

³³ Knihy zázraků z poutních míst bývají také vedeny poměrně stručně. HOLUBOVÁ, Markéta. *Panna Marie Svatohorská: příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*. 1. vydání. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., 2015. 244 stran. ISBN 978-80-87112-94-6, str. 100 – 101

³⁴ Tamtéž.

³⁵ PROKOPOVÁ, Zdeňka. „*Auxilium Christianorum, ora pro nobis!*“ *Barokní knihy zázraků jako doposud málo využitelný pramen*. KUDĚJ 1/2004, s. 3-15, str. 13.

soudu. Tato situace mohla nastat u všech poutních míst, kde mělo docházet k zázrakům.

- 2) Když šlo o místo, kde se kult zrodil teprve před nedávnou dobou, a církevní úřady (biskupství, konsistoř) si kladly otázku, je-li založen na skutečných zázracích,³⁶ či vznikl jen na základě šíření dezinformací, zbožným lidem s chutí přijímaných, nebo případně se zakládal na skutečnostech, které nevzdělaný člověk pokládal za nadpřirozené, ačkoliv takovými z pohledu lékařské a právní vědy nebyly.³⁷ V takovém případě začala být od druhé poloviny 17. století vedena dle právních předpisů církevní vyšetřování, k nimž bývali přizváni i lékařští odborníci, přímo se účastníci šetření, nebo dotazování korespondenčně.³⁸ Když takovéto vyšetřování shledalo kult neoprávněným, bývalo nařízeno zrušení pobožností a odstranění obrazu i nanošených obětních darů.³⁹ Pokud vyšetřování dopadlo pro kult pozitivně, byla schválena úcta a mnohdy došlo k slavnostnímu přenesení milostného obrazu k hlavnímu oltáři, v případě nejvýznamnějších mariánských poutních míst, bylo-li to papežem během let nařízeno, i ke korunovaci madony zlatou svatopeterskou korunkou.⁴⁰

³⁶ ROYT, str. 56.

³⁷ ČERNÝ, Karel. Svět za hranicí přirozenosti. In: *Locus pietatis et vitae: Sborník příspěvků v konferenci konané v Hejnicích ve dnech 13. - 15. září 2007*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, 507 - 522. ISBN 978-80-86197-39-5, str. 517.

³⁸ ROYT, str. 64.

³⁹ Tamtéž, str. 57.

⁴⁰ VRABELOVÁ, Dana. *Imago gratiosa: korunované Madony ve střední Evropě v době baroka*. Vyd. 1. Sokolov: Flavia Viera, 2013. 253 s. ISBN 978-80-904954-2-5, str. 16.

2 CHARAKTER DOCHOVANÝCH PRAMENŮ

Historie poutního místa Dub nad Moravou má jedno klíčové specifikum, do značné míry určující i charakter pramenů a možnosti se tamními zázraky zabývat. Jde o to, že Dub byl na rozdíl od mnoha jiných tehdejších významných poutních míst (jezuitský Svatý Hostýn, augustiniánský kostel svatého Tomáše v Brně, premonstrátský Svatý Kopeček, piaristická Stará Voda, trinitářská Zašová,...) vždy ze správného hlediska standartní farností, spravovanou knězi z řad diecézního kléru, přičemž se pouze vzhledem ke vzrůstající potřebě zvyšoval počet kaplanů.⁴¹ S touto skutečností souvisí to, že archivní fond dubské farnosti se nijak výrazně neodlišuje od archivních fondů jiných farností olomoucké arcidiecéze a rozsáhlá tvorba písemností přímo vztažených k zázrakům a poutím, jakou je možno sledovat kupříkladu u svatohorských jezuitů,⁴² vedoucích rozsáhlé záznamy o zázracích a provozujících dokonce i vlastní tiskárnu, se v Dubu nikdy nekonala. Také knihy zázraků, poskytující přehled prokázaných milostí, jaké bývaly vedeny i na výrazně méně významných poutních místech,⁴³ nebyly v Dubu nejspíše nikdy psány.

Nejrozsáhlejším rukou psaným soupisem dubských zázraků, pocházejícím od tamních duchovních, je tedy jediný přehnutý foliový arch, obsahující vypsání sedmi milostí, prokázaných různým osobám během roku 1730, napsaný dubským děkanem Františkem Ferdinandem Formánkem⁴⁴ se zmínkou, že vzhledem k počtu obětních darů se událo zázraků jistě mnohem více, ale nebyly duchovními zaznamenány. Alespoň podobné kusé zápisy vedeny tedy byly, jak na to naráží i Anna Osecká z Tršic.⁴⁵ I když záznamy scházejí, o zázračná uzdravení tedy nebyla nouze. Celkově jsou všechny prameny ohledně milostí projevených po ukončení vyšetřování dosti roztroušené. I tyto zdroje, tvořené vesměs dopisy a vyšetřovacími protokoly světských institucí v místech bydliště šťastlivců obdařených milostmi, však popisují nejrůznější druhy uzdravení, prokázané za rozličných okolností na různých vrstvách obyvatelstva. Mnohé z nich zmiňuje Arnošt Šmehlík ve své knize o dubském poutním místě⁴⁶ a Josef Antonín Zháněl ve své disertační práci.⁴⁷

⁴¹ ŠIGUT, *Poutě k Panně Marii Dubské*, str. 12 – 14.

⁴² HOLUBOVÁ, str. 99 – 101.

⁴³ KALISTA, str. 65.

⁴⁴ SOKA Olomouc, fond Farní úřad Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 34r – 35r.

⁴⁵ Viz kapitola 6.5.3.

⁴⁶ ŠMEHLÍK, Arnošt. *Poutnické místo Bl. P. Marie v Dubě na Moravě*. V Hranicích: Arnošt Šmehlík, [1903]. 66, [2] s., str. 31 – 37.

⁴⁷ ZHANIEL, Josephus Antonius. *Pulchra ut Luna, Electa ut Sol, Augustissima Coeli, Terraeque Regina, Immaculata Semper Virgo Maria Novissimis his Temporibus In Horizonte Mega-Dubensi Orta, Ac in Aede sacra Omnium Sanctorum Paraeciae Dubensis In Icone Sacra Cultu Hyperdulico, et Miraculis Clara, Nunc Historia*

To, že knihy zázraků nebyly vedeny, však v žádném případě není důkazem toho, že by dubští duchovní nedbali o literární kulturu. V roce 1812 sepsaný katalog⁴⁸ dodnes z většiny dochované farní knihovny, čítající tisíce svazků včetně takových děl, jako je Beyerlinckova encyklopedie *Magnum Theatrum Vitae Humanae* v osmi foliových svazcích, svědčí o pravém opaku. Je spíše pravděpodobné, že diecézní duchovenstvo nebylo zkrátka zvyklé na tvorbu takových písemností.

Všechny z milostí, až na onu značně pochybnou, jež měla být prokázána Anně Osecké z Tršic a týká se zázračného zhojení zranění způsobeného krávou, které byly v rámci vyšetřování posuzovány, se týkají vyléčení nějaké nemoci. Tento druh milosti byl napříč poutními místy nejčastější, v žádném případě však jediný.⁴⁹ Jinde se vyskytovaly i různé formy ochrany, vyléčení zranění od nehod a náhlá obrácení hříšníků, za něž se před milostným obrazem někdo modlil.⁵⁰

Je pochopitelné, že vzhledem k tomu, že popisy nemocí jsou nám známy z výpovědí jejich nositelů, vesměs prostých venkovských obyvatel, je určení konkrétní choroby velmi složité, ale jeho důležitost je pro popsání věci malá. Jedná se však o nemoci různých druhů a ani ve světle pozdějších zdrojů nelze o Dubu říci, že by byl pro nějaký úzce vymezený druh milostí typický. Konkrétní nábožné skutky, vedoucí k obdržení milosti, nejsou až na případy dítěte Anny Coufalkové⁵¹ a Jana Schmollera⁵² zmíněny a zdá se, že se povětšinou jednalo o pouhou modlitbu před milostným obrazem, případně zaslíbení se jemu. Všechny milosti, o nichž můžeme s jistotou tvrdit, že byly konsistoriální komisí vyšetřovány, byly také prokázány obyvatelům venkova, ačkoliv na mnoha jiných poutních místech převažovali mezi zaznamenanými šťastlivci měšťané.⁵³ Toto je však připsatelné nedochovaným aktům, neboť po skončení konsistoriálního vyšetřování i mimo ně v jeho průběhu je počet uzdravených měšťanů hojný. To, že většinu vyslychaných tvoří ženy, je časté i pro obdobná vyšetřování na

Parthenia, ac Parergis scripturificis Illustris, Luci publicae data... Olomucii in Metropoli Moraviae: Typis Francisci Antonii Hirnle, 1742, str. 42 – 46.

⁴⁸ SOKA Olomouc, fond Farní úřad Dub nad Moravou, *Inventář kostela a fary, soupis desátků, katalog farní knihovny*, kn. č.1, i. č. 1.

⁴⁹ VOHRALÍKOVÁ, str. 51.

⁵⁰ BALBÍN, str. 110 – 113.

⁵¹ Viz kapitola 6.3.

⁵² Viz kapitola 6. 5. 1.

⁵³ VOHRALÍKOVÁ, str. 46.

jiných místech⁵⁴ a lze to přisoudit větší inklinaci žen k mariánskému kultu, než tomu bývalo u mužů.⁵⁵

⁵⁴ ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999. 362 s. ISBN 80-7184-662-7, str. 61.

⁵⁵ MIKULEC, str. 55 – 56.

4 VZNIK KULTU PANNY MARIE DUBSKÉ

4.1 Dubská legenda

Příběh o dubském milostném obrazu existuje v různých podobách a v dnešní době je nám bohužel pro nedochování se té části vyšetřovacích akt, která měla zkoumat původ obrazu,⁵⁶ známý pouze jako legenda, která existuje v několika podobách. Vždy však obsahuje motiv zavěšení na stromě, v českých a moravských legendách o mariánských obrazech jeden z nejčastějších.⁵⁷

S primárními zdroji, tedy vyšetřovacími akty, pracoval, jak je zřejmé z citací původních dokumentů,⁵⁸ dubský děkan Josef Antonín Zháněl, který dubskému poutnímu místu věnuje svou doktorandskou práci *Pulchra ut Luna, Electa ut Sol*, vydanou v Olomouci roku 1742. Dreserovo kázání na toto téma pak zpracovává až na drobné odlišnosti stejnou podobu této legendy.⁵⁹ Uvádí, že dubský milostný obraz, jednoduchý tisk z dřevěné desky, zakoupil v roce 1727 Jiří Josef Opálka,⁶⁰ sedlák z Nenakonic od chlapce Jiřího Bušlíka,⁶¹ narozeného v Brně a později žijícího v Kunovicích. Tento obraz pověsil na lípu u cesty v Nenakonicích, kde se dnes nachází barokní socha anděla od Jana Michaela Scherhaufa. Obraz měl v noci zářit a velmi brzy se těšil velké úctě lidu. Dreser dodává ještě i příhodu o tom, že obraz jednou z lípy spadl, avšak byl v trávě a trní nalezen služebnými z nenakonického panského dvora, kam ho pak také odnesly, a odkud ho vzal opět Opálka a v dřevěném rámu ho zavěsil zpátky na lípu.⁶² Toto podání legendy bylo přijato většinou pozdějších autorů a uvádí je i Karel Eichler ve svých *Poutních místech a milostných obrazech*.⁶³

Poněkud jinou podobu dubské legendy, založenou na ústním podání, podává na počátku 20. století Arnošt Šmehlík. Dle něj si Opálka, zde uváděný jako šafář, který je ve výše jmenované podobě legendy jinou osobou, podle zakoupeného obrazu nechal, ještě než znal jeho schopnosti, vyrobit druhý, který si ponechal doma, zatímco původní obraz pověsil na lípu.

⁵⁶ Původ obrazu má být zkoumán dle instrukcí pro vyšetřování. ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, sig. E8, kart. 3364.

⁵⁷ ROYT, str. 87.

⁵⁸ ZHANIEL, str. 18 – 22.

⁵⁹ DRESER, str. 5.

⁶⁰ V dubské matrice je zaznamenáno, že dne 24. února 1729 byl pohřben Jiří Opálka z Nenakonic, který zemřel ve věku 60 let. ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sbírková matrik Severomoravského kraje, *Matrika dubské farnosti*, 1707 - 1751, i. č. 6035, str. 69. I Dreser ho ve svém kázání, vzniklém k příležitosti přenesení obrazu k hlavnímu oltáři v roce 1730, zmiňuje jako nebožtíka.

⁶¹ Zmiňován i jako Jiří Mašlík. DRESER, str. 5.

⁶² Tamtéž.

⁶³ EICHLER, str. 323 – 324.

Zrovna když pod stromem rozjímala děvečka z panského statku v Nenakonicích, kde měl být Opálka šafářem, obraz spadl a přistál jí v náruči. Vzala ho s sebou na statek a Opálka si v noci povšiml, že obraz, který důvěrně znal, září. Dal jej tedy zarámovat a nařídil ho na lípu opět pověsit. Tam začal prokazovat milosti.⁶⁴

4.2 Následující vývoj

Toto se mělo udát během léta roku 1727. Úcta k obrazu ze dne na den vzrůstala a brzy (uvádí se v předvečer svátku sv. Václava toho roku) byl obraz toho času jediným kaplanem Kristiánem Leichmannem, v nedávné době ustanoveným, v tichosti přenesen do dubského kostela Všech svatých, kde byl připevněn na stěnu.⁶⁵ Tam pak mělo docházet k dále uvedeným zázračným uzdravením.

Počty příchozích neustále narůstaly a v žádosti,⁶⁶ která nemá vlastní dataci, avšak konsistoři byla přijata 28. června 1728, prosí dubský farář František Ferdinand Formánek vzhledem k vysokému počtu příchozího lidu, pro který nevystačí dva kněží, o přidělení druhého kaplana. To je mu přípisem konsistoře z 5. července bez potíží schváleno. Kaplan má být placen 60 zlatými ročně, což je na svou dobu velmi podprůměrný plat,⁶⁷ ze stále rostoucích kostelních příjmů. Vzhledem k darům, fundacím, obchodní činnosti a jiným příjmům spojeným s poutním provozem⁶⁸ však byl nejspíše reálný příjem vyšší.

Již 8. července (!) přichází do konsistoře další Formánkův dopis, v němž žádá o přidělení třetího kaplana a obšírně popisuje situaci vzrůstajícího poutního ruchu. Práce, již jsou kněží obtíženi, je nesmírně rozsáhlá, neboť krom mnoha hodin zpovídání, k němuž je třeba v mariánské svátky navíc ještě přivolávat externisty, bývá denně slouženo i devět mší svatých a předneseno několik kázání. V některé dny přichází ke zpovědi i dva tisíce osob. Vzrůstají náklady (například na mešní víno) i příjmy. Ačkoliv se v Dubu zdržují dva voskaři, utržila farnost jen za na obětních svících za poslední dva měsíce 147 zlatých. Problémy mají i kostelníci, jejichž povinnosti se výrazně rozšířily, ačkoliv jsou stále zatíženi robotní povinnostmi.

I tentokrát byla konsistoř více než vstřícná. Kostelní pokladna byla po právu shledána dostatečně bohatou, aby na sebe vzala náklady na poutní provoz, včetně odměn pro

⁶⁴ ŠMEHLÍK, str. 15 – 17.

⁶⁵ ŠIGUT, *Poutě k Panně Marii Dubské*, str. 11.

⁶⁶ Veškerá korespondence zmíněná v této kapitole: SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Kaplani a kooperátoři, jejich poslušnost*, i. č. 251, kart. 8.

⁶⁷ ZUBER, str. 201.

⁶⁸ MIKULEC, str. 205 - 206.

kostelníky. 60 zlatých na plat třetího kaplana se zavázal hradit kapitulní probošt a majitel nenakonického zámku František Ferdinand Oedt.

5 ZAHÁJENÍ KONSISTORIÁLNÍHO VYŠETŘOVÁNÍ

5.1 Ustanovení vyšetřovací komise

Jak je zřejmé již z předchozích událostí, dění v Dubu, kde počet údajných zázraků neustále narůstal, vzbudilo zájem biskupských úřadů v Olomouci. Od počátku zde, na rozdíl od mnoha jiných poutních míst té doby, kde se po léta táhly spory o jejich uznání a docházelo i k zakazování lidových poutí,⁶⁹ nebyl znát žádný odpor biskupa a konsistoře vůči údajným zázračným uzdravením a nedošlo ani ke sporům mezi jednotlivými úřady. Právě tento soulad je zřejmě důvodem toho, proč do vyšetřování a schvalování dubského milostného obrazu žádným způsobem i přes svůj rostoucí vliv na církevní záležitosti nezasahovala světská moc.⁷⁰ Důležité je také poznamenat, že lidový kult, vzbuzující nadšení a lákající stále větší masy,⁷¹ nevzrůstal nekontrolovaným způsobem a již od prvních měsíců bylo dění pod dohledem dubského faráře Formánka a olomoucké konsistoře.

Brzy bylo rozhodnuto o ustanovení komise, která měla celou věc vyšetřit a rozhodnout, zdali je úcta vůči obrazu hodna schválení a obraz samotný oficiálního prohlášení za milostný. Dopis,⁷² kterým byli do komise jmenováni její tři základní členové, je napsán v Olomouci v biskupské konsistoři dne 9. září 1728 a podepsán kanovníkem a světicím biskupem Františkem Juliánem hrabětem Braidou⁷³ a Leopoldem Fuchsem, toho času konsistorálním asesorem a notářem. O dubských událostech již mluví jako o něčem, co netřeba představovat a „*sotva bude neznámo*“.⁷⁴ V krátkosti nařizuje zjistit, zdali se dubská dobrodini⁷⁵ jeví být nadpřirozenými a zdali je možno je nazývat zázraky. Již v tomto prvním dokumentu, který se vyšetřování samotného týče, je kladen důraz na důslednou systematičnost: vyzývá k vyšetření všeho podstatného a hledání pravdy dle právních předpisů a je také řečeno, že na konci má být konsistoři podána relace. Dopis je adresován třem mužům současně: olomouckému kanovníku Janu Matyáši hraběti z Turri a Valsassiny, tovačovskému faráři Františku Karlu Wagnerovi a kralickému viceděkanu Antonínu Dreserovi, přičemž je pravděpodobné, že jim byl doručen na nějaké společné, ustanovující setkání vyšetřovací komise, v níž všichni tři zasedli. Od

⁶⁹ ROYT, str. 57.

⁷⁰ Tamtéž, str. 69.

⁷¹ MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. 394, xx s. obr. příl. ISBN 978-80-247-3698-3, str. 185.

⁷² SOKA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 9r – 10v

⁷³ Sedmdesátitřiletý biskup Braidou tento dopis podepsal osm měsíců před svou smrtí.

⁷⁴ „*Ignotum haud erit...*“

⁷⁵ Zázraky, jež ještě nebyly uznány, jsou v aktech nazývány „*beneficia*“ a „*gratiae*“.

počátku vyšetřování je tedy i přes jeho přísně právní charakter zřejmá nakloněnost biskupských úřadů dubskému kultu.

Další ze skutečností, jež měly vliv na bezproblémový průběh vyšetřování a prohlášení dubského obrazu za milostný, bylo ustanovení členů komise: Všichni tři byli ve své době významnými duchovními, spojenými s moravskou poutní kulturou. Turri platil za velmi zbožného kanovníka, jenž byl častým návštěvníkem poutních míst a dokonce prý každoročně vykonával pěší pouť do Mariazell.⁷⁶ Známy byl také jako sběratel umění: Jeho sbírka čítala okolo tří set obrazů⁷⁷ a seznam prodávaných knih z jeho pozůstalosti dokonce vyšel tiskem.⁷⁸ Antonín Josef Dreser, ačkoliv nemajetného původu, se stal skrze pobyt v klášteře Hradisko doktorem obojího práva v Salzburku a po návratu na Moravu přijal titul konsistorního asesora a děkana v Kralicích na Hané, kde vlastním nákladem vybudoval školu a chudobinec.⁷⁹ Byl také významným kazatelem. Dochovalo se pět jeho tiskem vydaných kázání, mezi nimi i „*Hora premonštrátská nad všechny hory vyvýšená*“,⁸⁰ jedno z kázání přednesených u příležitosti korunovace svatokopecské madony v roce 1732⁸¹ a „*Dub za krále stromův vyvolený*“,⁸² řeč k slavnosti přenesení dubského milostného obrazu k hlavnímu oltáři tamního kostela. František Karel Wagner, v době vyšetřování farář v Tovačově, byl velkým příznivcem poutního místa Zašová a řádu trinitářů⁸³, později jedním z fundátorů dubského kostela⁸⁴.

Podrobnější instrukce⁸⁵ k průběhu vyšetřování jsou pak bez datace i podpisu, pravděpodobně však pocházejí z doby krátce po ustanovení komise. Obsahují přesné pokyny k tomu, jak při vyšetřování postupovat. Důkladně prozkoumán má být obraz samotný, jeho původ a způsob,

⁷⁶ ŠIGUT, Poutě k Panně Marii Dubské, str. 15 – 16.

⁷⁷ SUCHÁNEK, Pavel. Olomoucký kanovník Jan Matyáš z Thurnu a Valsassiny, sběratel a mecenáš (Canon of Olomouc Johann Matthias of Thurn and Valsassina, Patron and Collector). In Martin Elbel - Ondřej Jakubec (ed.), Olomoucké baroko. Proměny ambic jednoho města 1. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010. p. 269-274, 6 pp. ISBN 978-80-87149-38-6, str. 270.

⁷⁸ *Catalogus Librorum, oder Verzeichnusz deren jenigen ... Bücher, welche bey der nach ... Weyland ... Herrn Joanne Mathia Grafen von Thurn und Vallesassina, des ... Domstift in Olmütz Praelato ... an den meist bietenden verkauft werden.* [S.l.: s.n., pol. 18. stol.]. [32] listů.

⁷⁹ DRESER, Antonín Josef. *Bolestná Žalost a Žalostná Bolest Nad Smrtí Dobrotivýho Otce: Kázání při exequiích za kard. Wolfganga ze Schrattenbachu 27. srpna 1738 v Kroměříži.* Valašské Meziříčí: [s.n.], 1944. 41 s., str. 33 – 34. (Doslov Františka Šiguta.)

⁸⁰ Součást souboru „*Enthronisticum parthenium*“, knihopis K06868.

⁸¹ VRABELOVÁ, Dana. *Imago gratiosa: korunované Madony ve střední Evropě v době baroka.* Vyd. 1. Sokolov: Flavia Viera, 2013. 253 s. ISBN 978-80-904954-2-5, str. 185.

⁸² Knihopis K02116.

⁸³ ŠIGUT, František. *Poutní místo Zašová.* Valašské Meziříčí: Valašská knihtiskárna, 1942. 94 - [II] s., str. 43.

⁸⁴ ŽLEBKOVÁ, Lucie. *Zbožné nadace v obcích Zašová a Veselá na základě Liber erectionum (1656 - 1746)* [online]. Brno, 2014 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/ntf6it/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Malý, Ph.D., str. 76.

⁸⁵ ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, sig. E8, kart. 3364.

jak se dostal do dubského kostela, a obětní dary jemu věnované. Důležité jsou výslechy faráře Formánka a jeho dvou kooperátorů, Kristiána Leichmanna a Jiřího Roubala, v jejichž kostele k dobrodiním mělo docházet. Vyslechnuty mají být také osoby, na nichž se dobrodíní projevila, a ke každé z nich mají být pro hodnověrnost výpovědi povoláni také přinejmenším dva svědci.⁸⁶ Pro určení toho, zdali byla konkrétní milost uzdravení (*gratia sanitatis*) skutečně záležitostí nadpřirozenou, mají být přivoláni lékaři a chirurgové. Vyšetřování tedy počítá s možností, že k některým uzdravením došlo náhodně a přirozeně, nikoliv Božím zásahem na přimluvu Panny Marie. Ačkoliv tehdejší lékařskou a právní vědou diktované podmínky uznání události zázračnou⁸⁷ nejsou v instrukcích vyložene jmenovány, jsou otázky komise často směřovány k objasnění těchto skutečností a přinejmenším ty milosti, jež jsou nepochybnou součástí konsistoriálního vyšetřování, je splňují. Šetření mohou provádět i děkanové a faráři z míst, odkud osoby, jimž se dostalo dobrodíní, pocházejí. Cílem vyšetřování je určit, jestli jde o skutečné zázraky od Boha a ne o činy provedené nějakým uměním („*a Deo, et non ex arte quodam*“).⁸⁸ Nařízeno je také vést podrobná akta a opatřovat je pečeti.

Komise tedy postupovala způsobem, jaký byl v druhé polovině 17. a v první polovině 18. století obvyklý a můžeme ho vysledovat na jiných poutních místech, vznikajících v té době, jako jsou například Skoky.⁸⁹ Z jejího počínání se dodnes dochovala jen část akt, týkajících se konkrétních nadpřirozených uzdravení. Ten díl, který se měl zabývat původem obrazu a představovat v podstatě systematickou a důkazy podloženou podobu dubské legendy, existující dnes ve vícero podobách, zachovaný bohužel není. O rozsahu ztracené části akt může svědčit i to, že od ustanovení komise do jejího prvního šetření, z něhož jsou dochovány dokumenty, uplynulo osm měsíců. Její činnost v tomto období lze pouze odhadovat.

⁸⁶ Tento bod popisuje jedinou část akt, která se dochovala. Záznamy o výše jmenovaných oblastech šetření se ztratily.

⁸⁷ ČERNÝ, str. 519.

⁸⁸ WILLERDING, Justus Christoph. *FUNDAMENTA JURIS CANONICI IN NUCLEO EXHIBITA, ET JUXTA ORDINEM DECRETALIUM ADORNATA. QVIBUS DIFFERENTIAE JURIS Utriusque, Civilis & Canonici. TITULIS CONGRUIS SUNT ADJECTAE, CUM INDICE MATERIARUM*. Francofurti: Sumptibus Ludolphi Henrici Hauensteinii Bibliopolae Hannoverani, 1707, str. 193. Na toto místo z Willerdingova díla se instrukce k vyšetřování přímo odvolávají, ačkoliv pojednává pouze obecně a velmi stručně o účtě ke svatým a relikviím, aniž by v něm byla přímá zmínka o milostných obrazech.

⁸⁹ DLOUHÁ, Kateřina. "Za Panenkou Skákavou" Mariánské Skoky v kontextu pobělohorské poutní tradice Čech [online]. Brno, 2012 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/8kclij/>>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jiří Mihola, Ph.D., str. 28.

5.2 Příklad

Součástí patrně všech výslechů byla dle obvyklé praxe⁹⁰ přísaha vyslychané osoby, v níž se před Bohem a všemi svatými zavazovala vypovídat jediné pravdu a nic nezamlčet. I přesto se na začátku většiny výslechů vyskytla otázka, není-li dotyčný ke své výpovědi naveden. Při některých výsleších, konkrétně při všech, o nichž se dochovaly záznamy z Kralic na Hané, se také používal explicitní slib mlčení. Příklad měla různé formy v rámci jednotlivých částí vyšetřování a do dnešních dnů se dochovala ve dvou podobách.

První z nich je všeobecná přísaha v německém jazyce⁹¹, svědčící o tom, že se počítalo i s německy mluvícími svědky, ačkoliv se jejich výslechové protokoly nedochovaly. Je podstatně delší než dochovaný český text, speciálně určený pro vyšetřování jediného ze zázraků, a zdá se pravděpodobné, že stejně jako některé jiné dokumenty bez datace (např. vyšetřovací instrukce) vznikla před započítím samotného procesu, nebo je pozůstatkem pravděpodobného olomouckého vyšetřování. Není zaznamenáno, že by byla tato dlouhá a poněkud kostrbatým jazykem psaná přísaha při výsleších používána, avšak odehrály-li se výslechy olomouckých měšťanů či autorů německých dopisů, pojednávajících o zázracích,⁹² byla nejspíše užita. Její text je tento:

*„Já N. N. přísahám Bohu všemohoucímu, požehnané a neposkvrněné Panně Matce Boží Marii a všem věrným svatým, že vše, co je mi známo ve věci obrazu naší milé Paní, který je teď v dubském kostele lidem mimořádně ctěn, také i kvůli shledaným milostem (jak pevně věřím) na přímluvu naší výše jmenované milé Paní, chci teď věrně, upřímně a pravdivě, a sice tak, jako bych se měl vyznávat před samotným Bohem, vypovědět před ctěnou komisí: ba dokonce i všechno to, na co budu tázán, (dokud nebude dovoleno jinak) uchovávat v tajnosti a otevřeně nesdělovat. K tomu mi pomáhej Bůh, požehnaná Panna Matka Boží Marie a všichni milí svatí. Amen.“*⁹³

⁹⁰ ROYT, str. 61.

⁹¹ SOKA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, Zázračná uzdravení, i. č. 261, kart. 11, fol. 2r

⁹² Viz kapitola 6.5.1 a 6.5.2.

⁹³ Originální německý text je tento: *„Ich N. N. schwöre Gott dem allmächtigen, der gebenedeiten und unbefleckten Jungfrau Mutter Gottes Maria und allen lieben Heiligen, dass ich nicht allein alles jenes, was mir in Sachen des Bilds der unseren lieben Frau, welches jetzt in der Kirche zu Dub von dem Volk absonderlich verehret wird, wie auch wegen der (wie ich festiglich hoffe) durch Vorbitt der vorgenanten unsern lieben Frau gefunden Gnaden, bewusst ist; treulich, aufrichtig und wahrhaftig, und zwar so, als wie ich jetzt vor Gott selbst bekennen sollte, hier vor der löblichen Commission aussagen will: sondern auch alles jenes, was ich ausgefragt wird werden, so lang (bis anders erlaubt ist) bei mir in Geheime behalten und niemanden offenbaren mich verobligiere. So wahr mir Gott helfe, die gebenedeite und unbefleckte Jungfrau Mutter Gottes Maria und alle liebe Heilige. Amen.“*

Na archu, obsahujícím pak dále otázky k bystřickým výsledkům ohledně dítěte Anny Urbánkové, se v upravovaném konceptu dochovala speciální česky psaná přísaha pro tento případ, výrazně stručnější než ta německá, nadepsaná „*Formula Juramenti pro testibus Annae Urbankovae*“:

„Já N. N. přísahám Bohu všemohoucímu, nejsvětější bez vší poskvrny počaté Panně a Matce Boží Marii i všem svatým, že já to, co mně o nemoci, který Anny Urbánkové dítě trpělo, povědomo jest, pravdu a přímou pravdu vyjeviti (chci) a nic nezamlčeti chci. Tak mně zpomáhej Bůh.“⁹⁴

⁹⁴ SOKA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 3r

6 VYŠETŘOVÁNÍ PROKÁZANÝCH MILOSTÍ

6.1 Dubský protokol

Dne 25. února 1729 píše hrabě Turri ze své kanovnické residence výzvu⁹⁵ dubskému faráři Formánkovi, aby k 4. březnu připravil svou faru pro patrně první vyšetřovací zasedání komise, dostavil se k němu i se svými kooperátory a přivolal všechny osoby, jimž se dostalo milostí a dobrodiní. Je pravděpodobné, že dle pořadí daného ve výše jmenovaných instrukcích byli prvně vyslýcháni kněží a byl dokládán původ obrazu. Bohužel se však žádná akta z této části vyšetřování nedochovala.

První zasedání komise, ze kterého jsou akta známa, se konalo v Dubu dne 10. května 1729 v budově fary a přítomní mu byli Turri, Wagner, lékaři Panenka⁹⁶ a MUDr. Jan Josef Korvín a chirurg František Neunachbar.

Jediný dokument, na němž stojí jasně psáno, že vznikl tohoto dne, je výslechový protokol Mariny Lukášky, padesátileté ženy žijící coby manželka panského sloužícího ve Zborovicích.⁹⁷ Na otázku, zdali zná dubský obraz Panny Marie, odpovídá slovy: „*I znám, vždyť jsem vám ho v kostele ukazovala,*“ z čehož lze soudit, že se jí komise v kostele na obraz přeptávala, poněvadž není pravděpodobné, že by byl komisi obraz ještě neznámý. Mohlo buďto jít o instrukcemi nařízené ohledání obrazu, nebo jen o základní zkoušku Mariny Lukášky, nelze-li. Sama Lukáška o svém uzdravení vypovídá takto: „*Já jsem byla z většího dílu slepá, nikám bez vůdce jíti nemohla, přetěžkou bolestí hlavy obtížena. Všelicos jsem užívala, žádným lékem skrz mnohé léta pomoc sobě jsem nemohla. Jak jsem pak se zdověděla, že Panna Maria při Dubě na lípě se zjevila a do kostela jest přenešena, majíc sen o ní a ji tak, jak ten obraz jest, ve snách vidouc, do Dubu jsem se vést dala. Do kostela uvedena, před obrazem kleknouc, Nejsvětější Pannu Marii vroucně vzývala, a tak dlouho v Dubě zůstala a do kostela pilně chodila, až jsem netoliko lepší zrak dostala, ale taky tej velkej bolesti byla docela zbavena,*⁹⁸ *takže jsem se bez vůdce s plesáním a potěšením sama domů navrátila.*“⁹⁹ Lékaři shledali uzdravení Mariny Lukášky zázračným. K jejímu případu se již žádná další

⁹⁵ SOKA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 7r – 8r

⁹⁶ Křestní jméno nezjištěno.

⁹⁷ O Zborovice, vzdálené od Dubu asi třicet kilometrů, se jedná pravděpodobně. Její bydliště je uvedeno „v *Borovicích*“. Žádné Borovice se však na Moravě nenacházejí.

⁹⁸ Bezbolestnost uzdravení byla považována za jedno z důležitých kritérií pro odlišení zázraku od přirozeného uzdravení. ČERNÝ, str. 519.

⁹⁹ Tato výpověď je přepsána i v knize Františka Šiguta. ŠIGUT, *Poutě k Panně Marii Dubské*, str. 18. Krom několika jiných úprav původního textu obsahuje Šigutův změnu slova „*vůdce*“ na „*průvodce*“, zřejmě poplatnou době.

akta nedochovala a nelze určit, jestli se výslechy dvou předepsaných svědků zkrátka nekonaly, nebo se k nim jen nedochovaly protokoly. Je očekávatelné, že v samotném Dubu, kde mělo docházet k stále novým milostem, probíhalo výslechů více.

6.2 Kralické protokoly

Dva protokoly pocházejí také z výslechového šetření,¹⁰⁰ vedeného Antonínem Dreserem na jeho faře v Kralicích na Hané s pomocí Bernarda Sittnera, faráře z nedalekých Vrahovic¹⁰¹ dne 26. června 1729 v osm hodin ráno. Jde tentokrát o případ uzdravení Doroty Dopitky (Dopitové) z Drahanovic, od místa výslechu vzdálených zhruba 17 kilometrů. Tato vzdálenost, i navzdory níž nebyli výslechem pověřeni tamní duchovní, je patrně důvodem, proč byli přítomni pouze dva svědci a zcela netypicky se ani nedostavila sama dospělá uzdravená. Ta totiž toho času měla zhruba 64 let¹⁰² a tak dlouhou cestu nemusela, i přestože byla zjevně schopna předtím dojít do výrazně vzdálenějšího Dubu, zvládnout. Příčina provedení výslechu v Kralicích, ačkoliv by bližší Drahanovicím byla i samotná Olomouc, není známá.

Tyto výslechové protokoly mají ze všech dochovaných nejjednodušší strukturu: Obsahují pouze otázku na jméno, věk a způsob obživy, případné cizí navedení k výpovědi (*generalia*) a známost Doroty Dopitky a její nemoc a uzdravení (*specialia*). Dva svědci, podsedník Matěj Crhák a chalupník Martin Vysloužil, oba muži středního věku z Drahanovic, vypovídají shodně, totiž, že dotyčná trpěla jakýmsi třesem rukou a byla za neuvedených okolností uzdravena, když se vydala do Dubu. Takto věc podává Martin Vysloužil: “*Vídával, že tak rukama třásla, že ani lžičky nemohla do huby donýst, a to jsem já na ní vídával před několika lety, ještě jak jsem byl pacholek. A jak přišla z Dubu od Panenky Marie, hned vícej netrásla.*“

Oba vyslechnutí byli zavázáni mlčenlivostí.

6.3 Bystřické protokoly

Z velkobystřické fary se dochovaly výslechové protokoly k jednomu případu zázračného uzdravení. Výslechy se tam konaly dne 3. července roku 1729 a vedl je tehdejší bystřický farář Matyáš Felbier spolu s asesorem olomoucké biskupské konsistoře Janem Ludvíkem z Zinkendorffu.

¹⁰⁰ SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 13 r-v

¹⁰¹ VOLNÝ, Řehoř Tomáš. *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. 1. Abt.: Olmützer Erzdiöcese, Bd. 1.* Brünn, 1855, str. 407.

¹⁰² Dorota Dopitová z Drahanovic byla pohřbena 5. dubna 1747 a dožila se 82 let. ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, *Matrika drahanovické farnosti*, 1709 - 1756, i. č. 5962, str. 307.

Jde o případ uzdravení dítěte Anny Urbánkové z Velké Bystřice, v době výslechu čtyřiceti dvouleté kapitulní poddané z Velké Bystřice.¹⁰³ Jméno ani pohlaví dítěte není nikde v protokolech zmíněno. Dle matrik může jít buďto o Matouše, syna Jiřího a Anny Urbánkových, pokřtěného farářem Felbierem 14. září 1727, nebo také o dalšího syna Jana, pokřtěného dne 14. června 1728 kaplanem Matyášem Železným.¹⁰⁴

O nemoci dítěte takto vypovídá jeho matka: „*Já jsem měla dítě, bylo mu asi čtvrt léta. Hráli jsme s ním večer já a muž můj, a bylo před tím zdravý, a smálo se na nás. V noci nato přišel naň břed a tak se do něho vlomil, že ho třebas dvanáctkrát za noc mívalo, jak mnoho svědků by to potvrdit mohlo. A ačkoliv jsme všelijakých prostředkův užívali, nic platno nebylo. Jak jsem se ale do Dubu k Panně Marii s ním zaslíbila,¹⁰⁵ a když jsme tam přišli, od toho dne víc toho bředu nemá; totiž od svatého Floriána¹⁰⁶ jest nyníčkem zdravý a čerstvý.*“¹⁰⁷

Další vyslychaná osoba, Kateřina Šmídová, sedmdesátiletá vdova, žijící v době uzdravení dítěte coby podruh (v hoferství) u Urbánkových, zmiňuje délku trvání nemoci čtvrt roku a ještě podrobněji popisuje průběh choroby: „... *mělo brek takovej, že jsem se domnívala, že umřítí hned musí, neb jenom častěji, i taky za den čtyřikrát, z ousteček pěny vyhnalo, a to trvalo na čtvrt léta.*“¹⁰⁸ Čtvrt roku jako trvání nemoci zmiňuje i poslední vyslychaná osoba, šedesáti šestiletá Kateřina Mikšová, známá Anny Urbánkové a taktéž vdova.¹⁰⁹ Lékařské dobrozdání se mezi akty nenachází.

Jmenované údaje (věk dítěte na počátku nemoci, délka jejího trvání a datum jejího konce) tedy nesouhlasí s jen těžko zpochybnitelnými matričními údaji žádného z dětí a je jasné, že některé z nich jsou nepřesné. Tím i otázka, o kterého ze synů Urbánkových se zde jedná, zůstává bez jasného řešení. Dítě samotné podle všeho ohledáváno nebylo.

Druhý případ, vyšetřovaný týmiž dvěma kněžími o den později, 4. července 1729, se týká uzdravení dítěte Anny Coufalkové z Moravské Loděnice (dnes část Bohuňovic), které oněmělo. Vyšetřování probíhalo v Bohuňovicích a tamní farář se jej zjevně neúčastnil.

¹⁰³ SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 18r.

ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, *Matrika bystřické farnosti*, 1705 - 1742, i. č. 8133, str. 252 a 259.

¹⁰⁵ Zaslíbení dětí i dospělých milostným obrazům bývalo v baroku obvyklé. Muži se také často zaslíbovali vstoupit do řad duchovenstva. MALURA, Jan. Barokní poutní knihy a zbožná praxe širokých vrstev. *Český lid*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2017, **104**(1), 33 - 51. ISSN 0009-0794.

¹⁰⁶ To je od 4. května. Je-li tím myšlen svatý Florián roku 1729, je oním dítětem pravděpodobně Jan.

¹⁰⁷ SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 18r.

¹⁰⁸ Tamtéž, fol. 19 r, s.

¹⁰⁹ Tamtéž, fol. 21 r, s.

Pravděpodobným důvodem, proč nebyl vedením výsledku pověřen on, byla snaha sít vyšetřujících zbytečně nerozhojňovat, jak je vidět již i na předvolání Mariny Lukášky do Dubu. Jelikož se tentokrát vyšetřování týkalo staršího, již mluvícího dítěte, bylo ono samo před komisi taktéž předvedeno. Dítě však nebylo systematicky vyslýcháno, pouze bylo ověřeno, že dovede mluvit.¹¹⁰

Identita dítěte není opět v aktech nijak uvedena a zde je ještě větší problém ji určit než u dítěte Anny Urbánkové, poněvadž matka, narozená v Holici, se s dítětem pravděpodobně vícekrát stěhovala a jeho narození není v matrice bohuňovické farnosti zaneseno.¹¹¹ Nejspíše nebyla rodina Coufalků v Horní Loděnici dlouho, neboť v urbáři z roku 1726 ještě není jmenována, ačkoliv sama Anna Coufalková zmiňuje: „Zvostávám v Loděnici na chalupě, ke které náleží role jako k jinším chalupám, a tím se živíme.“¹¹²

Nejcelistvěji nemoc dítěte popisuje jeho babička Alžběta Škodička, která ho doprovázela do Dubu, poněvadž matka měla v té době kojit jiné dítě¹¹³: „*Toto děťátko, kterému já přicházím stařenka, když jednou stálo s matkou svou Annou Coufalkou, mou dcerou, u okna, stalo se, že když mu ona pravila: ‚Ustup, trochu ustup,‘ ono když začalo ustupovat, pořád do kouta ustupovalo, a zaplakalo, tak že jsme se hned polekali, když jsme na něm jakousi proměnu merkovali, a hned od tej doby mluvit nemohlo, ačkoliv prv tak mluvilo jak nyníčkom. Nato jsme ho zaslíbili do Dubu. Když jsme tam přišli, dali jsme na mši svatou a obětovali jsme něco od vosku,¹¹⁴ a hle, ačkoliv půl čtvrtý neděle nic nemluvílo, a my jsme mu taky proti tomu uživat nic nedali, tehdy jak jsme z Dubu šli na cestě trochu mluvit počalo, v Holomouci již lepší mluvilo a jak jsme dom přišli, náležitě mluvilo, jak kdy prv.*“¹¹⁵

Krom matky a babičky dítěte byli pak vyslýcháni další ženy z Moravské Loděnice: Kateřina Mikšová, Markéta Malošková a Kateřina Flašková, které potvrzují, že dítě nemluvílo, jen tu a tam brblalo a vyslovovalo nanejvýš nejjednodušší slova (zájmena). I když je to podobný případ postupného uzdravení jako v případě Kateřiny Letoškové z Bukovan, lékařské dobrozdání k němu není přiloženo.

¹¹⁰ SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 28v.

¹¹¹ ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, *Matrika bohuňovické farnosti*, 1696 - 1766, i. č. 8167.

¹¹² Tamtéž, fol. 23r.

¹¹³ Tamtéž, fol. 32v. Ani toto dítě není v bohuňovické matrice zapsáno.

¹¹⁴ Zázraky podmíněné sloužením mše nebo přinesením obětí na poutním místě jsou v době baroka zaznamenávány hojně. Tato možnost je zmíněna i v instrukcích k vyšetřování. ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, sig. E8, kart. 3364.

¹¹⁵ SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 26 r-v

6.5 Protokoly bez uvedeného místa

Poslední sada protokolů, která je jednoznačně součástí konsistoriálního vyšetřování, se týká zázračného uzdravení dcery¹¹⁶ jisté Anny Letošíkové z Bukovan a není zřejmé ani místo ani přesný den jejího vzniku. Jelikož jsou vyslýchány celkem čtyři osoby a zkoumáno je i samotné uzdravené dítě, je dost možné, že takovému počtu lidí nebylo nařízeno nikam daleko putovat, a vyšetřování probíhalo na faře ve Velké Bystřici, do jejíhož farního obvodu Bukovany spadaly. S tím souhlasí i na konsistoř adresované lékařské dobrozdání ohledně uzdravení dítěte, zmiňující nějakou zprávu bystřického faráře Felbiera.¹¹⁷ Důvod, proč tento případ nevyšetřoval stejně jako další dva z tohoto regionu sám Felbier, není také nikde uveden. Od oněch případů se ale liší minimálně tím, že vyžadoval lékařský posudek. Tato sada akt není jen neidentifikovanou částí některého z výše uvedených zasedání komise, poněvadž tuto část vyšetřování vedli Turri a Dreser, kteří společně nejsou jmenováni u žádných jiných protokolů.

Dívka trpěla zákalem na obou očích, který přišel více než rok po „*osypkách*“. Vyslýchány byly celkem čtyři osoby: matka dítěte Anna Letošíková, jeho dědeček Matěj Nemrava a babička Magdaléna Nemravová, v jejichž domácnosti dítě s matkou žilo, a Kateřina Zobalka, selka z Bukovan, která do případu nebyla nijak zapojena. Takto nemoc své dcery popisuje Anna Letošíková: „*Okolo očí byla celá zalitá, a potom jak osypky spadly, okolo očí měla jako maso červený, vnitř pak zacházely jí jak nějakou pavučinkou obě oči, levý víc než pravý; na jednom měla [zákal] přes panenku a na druhým až po panenku.*“¹¹⁸ Uzdravení v tomto případě nebylo okamžité, nýbrž probíhalo pozvolna, jak matka, která dceru do Dubu doprovázela, odpovídá dále na otázku, jak dlouho choroba trvala a kdy a jak se ztratila: „*Víc než rok po osypkách, tak dvě léta. Pak jsme tam šly, totižto do Dubu. Nebo jak jsme tam odsud šly, hned na cestě jsem se jí ptala, zdali jí ještě tak bolí. Odpověděla, že již ji tak neřeže. My sami nevíme, jak se to ztratilo, pomale, pomale se to ztratilo, až se všechno ztratilo, ale hned od tej doby ani nezaplakala ani víc si nestěžovala, a hned od tej doby jsme nic nepřikládali*“¹¹⁹ Tento pozvolný ústup choroby potvrzují i všichni další vyslýchání příslušníci

¹¹⁶ Uzdraveným dítětem by měla být Barbora Letošíková, pokřtěná 10. října 1721. ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, *Matrika bystřické farnosti*, 1705 - 1742, i. č. 8133, str. 175.

¹¹⁷ Tamtéž, fol. 36r.

¹¹⁸ SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 39r.

¹¹⁹ Tamtéž.

rodiny a Kateřina Zobalka uvádí,¹²⁰ že ví toliko to, že dítě chodívalo se zanícenýma očima a vezli ho do Charvát.¹²¹

Lékař Jan Korvín tento případ nakonec posoudil zvláštním způsobem: Ono postupné uzdravení se mohlo udát přirozenou cestou, avšak pominutí bolesti při navštívení Dubu považuje za zázračné.

6.6 Akta s nejistou rolí v konsistoriálním vyšetřování

6.6.1. Německy psané dopisy

Z doby před konsistoriálním vyšetřováním pocházejí také záznamy o nadpřirozených uzdraveních v Dubu, o jejichž aktérech nelze prokázat, že by byli komisí vyšetřováni, avšak je nepravděpodobné, že by s těmito případy, dochovanými v archivním fondu dubské farnosti, nebyla komise vůbec obeznámena. I dochovaný text německé přísahy dokazuje, že nejspíše bylo v plánu vyslyšet osoby německé řeči, a dopisy pojednávající o uzdraveních do roku 1729 jsou psány právě německy a pocházejí od obyvatel středomoravských měst.¹²²

První z těchto dopisů je od Josepha Leopolda Schrotta, městského syndika¹²³ v Uničově,¹²⁴ a je datován tamtéž dne 22. listopadu 1728. Píše v něm úředně formulovanými větami, že měl v červnu téhož roku po čtyři týdny bolesti v pravé kyčli tak silné, že nemohl vstávat z postele a užívání medikamentů mu nijak nepomáhalo. Dozvěděl se však o dubském obrazu Panny Marie, dal se k němu dovézt, zaslíbil se mu a přišel v dubském kostele ke zpovědi a přijímání. Bez léčebných prostředků se mu tak ze dne na den udělalo lépe¹²⁵ a mohl se navrátit domů při dobrém zdraví, jak i zůstává do doby napsání dopisu, za což projevuje silný vděk.

Druhý dopis, napsaný s datací 15. července 1729 prostějovskou měšťankou Annou Barborou Leütmannovou, je tomu prvnímu velmi podobný. Anna Leütmannová ochořela horečkou, kterou popisuje jako střídání se strašlivého chladu s velkým horkem a pícháním v boku.¹²⁶

¹²⁰ Tamtéž, fol. 40r.

¹²¹ Charváty leží pět kilometrů od Dubu nad Moravou

¹²² Všechny tři dopisy: SOKA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Přenesení obrazu Panny Marie*, i. č. 221, fasc. 15.

¹²³ Syndik byl úředníkem městské zprávy, majícím zpravidla právnické vzdělání, jehož význam později v době osvícenství výrazně vzrostl. CHLÁDKOVÁ, Michaela. Syndik a zkoušený radní regulovaného magistrátu. In: MALÍŘ, Jirí a kol. *Člověk na Moravě ve druhé polovině 18. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 48 - 63. ISBN 978-80-7325-175-8, str. 48.

¹²⁴ Jako syndik se sám podepisuje. Roku 1746 pak uveden jako radní. BUREŠOVÁ, Jana et al. *Uničov: historie moravského města*. 1. vyd. Uničov: Město Uničov, 2013. 691 s. ISBN 978-80-260-4400-0, str. 184.

¹²⁵ „...ihm von Tag zu Tag ohne applicierung aller Medicamenten besser worden.“ V dopise o sobě Schrott v rámci úředního tónu píše ve třetí osobě.

¹²⁶ „...schreckliche Kälte, worauf ein so große Hütz mit Seiten Stechen.“

Vydala se tedy do Dubu a přistoupila tam ke zpovědi a přijímání, načež se opět ze dne na den¹²⁷ uzdravila.

Poslední z německých dopisů je nejdelší a zřejmě také nejzajímavější. Jeho autorem je Jan Křištof Schmoller, lékárník a radní v Litovli,¹²⁸ a datum je 21. října 1728. Jan Schmoller, jak sám píše, býval předtím, než mu byla v Dubu prokázána milost, tajným luteránem. Celý dopis je na rozdíl od strohého stylu dvou předchozích psán jako srdceryvné vyznání člověka, který se v blízkosti smrti obrátil na katolickou víru. Proto v něm také lékařské skutečnosti, ačkoliv jsou autorovi profesně blízké, nejsou rozebírány a nemoc je popsána pouze takovým způsobem, že pro bolesti nemohl Schmoller téměř chodit, stát, ani sedět. Jeho nemoc se stále zhoršovala, medicína nepomáhala, a tedy, jak popisuje, v největší nouzi našel útočiště u Boha a Panny Marie¹²⁹ v Dubu, kam se nechal zavézt. Cestou byl v takovém stavu, že téměř umíral, a vroucně se modlil sedmkrát Otčenáš, sedmkrát Ave Maria a devětkrát Salve Regina, čímž bolesti skončily. Pak se navrátil domů, aniž by bylo zřejmé, jestli předtím do Dubu dorazil. (Někde si však pořídil dotýkaný obraz Panny Marie.)¹³⁰ Bolesti se však po několika dnech opět vrátily. Poslal tedy do Dubu vlastní rukou vyrobenou podobiznu (zřejmě Panny Marie), dal sloužit mši za duše v očištění (Nepíše, zdali v Dubu nebo doma v Litovli.), zaslíbil se dubské Panně Marii a vkleče se modlil před dotýkanou reprodukcí dubského obrazu. Když se takto modlil čtyřikrát, všechny bolesti nadobro skončily. Díky těmto milostem se stal katolíkem, jak ihned na začátku dopisu s hrdostí uvádí. Na konci ještě v krátkosti popisuje, co se přihodilo jeho čtrnáctileté služce, která onemocněla horečkou spojenou s vodnatelností a díky modlitbám se uzdravila.

6.6.2 Olomoucké vyšetřování

Velkým otazníkem jsou výsledky, vedené, pravděpodobně velmi zběžně, úřadem olomouckého purkmistra dne 29. října 1728 s lidmi, na nichž se měly v Dubu udát zázraky. Jedinými dochovanými, a dost možná i jedinými vedenými akty k této události jsou dva seznamy osob¹³¹: První z nich, zřejmě staršího data, obsahuje osoby, jimž měly být v Dubu

¹²⁷ Formulaci „von Tag zu Tag“ používají oba dopisy.

¹²⁸ Lékárníci v Litovli na Moravě. *Časopis rodopisné společnosti v Praze*. Praha: Rodopisná společnost v Praze, 1943, **16**(1), 38.

¹²⁹ „...habe ich in größten Schmerzen meine Zuflucht zu Gott und unserer lieben Frauen zu Dub genommen.“

¹³⁰ Dotýkané „svaté obrázky“, které se dotkly své předlohy, obrazu milostného, byly na poutních místech hojně prodávány a v barokní lidové zbožnosti se věřilo, že takto na ně předchází duchovní síla jejich předlohy. MIKULEC, str. 121.

¹³¹ SOkA Olomouc, fond Archiv města Olomouce, *Seznam osob z Olomouce, jichž se týkaly zázraky P. Marie v Dubě*, i. č. 551, kart. 552

prokázány milosti, tedy ty, které se takto přihlásily¹³². Druhý, datovaný právě 29. října, specifikuje, zdali mají osoby předstoupit před hraběte Thurna (Turriho). Zajímavé je také to, že jsou v seznamu i dvě Židovky.¹³³ Výsledek je takovýto:

Jan Jonák, měšťan z Olomouce, nemá být dále tázan. Namísto něho má přistoupit Jan Janotík, mlynář bytem v Dolní ulici (dnes Lafayettova).¹³⁴

Předstoupit má Lorenz Maderle, kuchař bytem v Střední Ulici (dnes Pavelčákova).

Předstoupit má Václav Lederer, student a nevlastní syn doktora práv Vodičky.

Předstoupit má Eva Romfeldová, Židovka z Nového Světa.

Předstoupit má urozená paní Sartorie z Předhradí.

Namísto Ferdinanda Schnera má přestoupit Ferdinand Schier, městerský obroční bytem na Dolním náměstí.

Stolař Jan Erlich má předstoupit, ačkoliv doposud neprojevil k obrazu žádnou zbožnost.¹³⁵

Předstoupit má Marie Jana Rufová (v prvním seznamu jako Anna Marie), nákupčí v klášteře u svaté Kateřiny.

Předstoupit má Eva Rosina, služka u Cecílie von Walchenheim.

Předstoupit má Justýna, žena Jana Buršlíka, sloužícího u kanovníka hraběte Braidy.

Předstoupit má Rosina Schromová, bytem na Nových Sadech.

Předstoupit má Barbara Görlichová, Židovka bydlící na předměstí.

Předstoupit má Kristián Lobwohl, koželuh na předměstí.

Regina Kleinová předstoupit nemá.

Městskými úřady tedy bylo vybráno třináct osob, které se také měly účastnit výslechů konsistoriální vyšetřovací komisi, a to pravděpodobně dříve, než byli vyslýcháni venkovští obyvatelé, avšak protokoly se nám nedochovaly. Toto by bylo i odpovědí na jinak překvapivě nízký počet měšťanů mezi těmi, kdo v Dubu měli obdržet milosti. Tento seznam, jímž prameny k vyšetřování obyvatel Olomouce a jejího blízkého okolí začínají a bohužel také končí, svědčí o tom, jak velká část vyšetřovacích spisů je dnes z neznámých příčin ztracena. Co se jmenovaným osobám v Dubu přihodilo, je také neznámo. Není ani nikde zaznamenáno, zdali před konsistoriální komisí lidé v tomto seznamu uvedení skutečně předstoupili, ačkoliv

¹³² „*Consignation denen Jenigen Personen, welche zu Dub bei dem aldeigen Gnaden-bild mit unterschiedlichen Miracule begnadet worden.*“

¹³³ Mělo snad jít o jejich obrázení jako v případě luterán Schmollera?

¹³⁴ Olomoucký místopis použit dle: KRAMÁŘ, Josef. *Olomouc, královské hlavní město Moravy*. V Olomouci: Nákladem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky, 1881. 216 s., [2] s. obr. příl. a dle plánu Olomouce Petra Kirchnera z roku 1795: SOkA Olomouc, fond Sbírká map a plánů Státního okresního archivu Olomouc, sig. II/9.

¹³⁵ „*Er hätte bishero zu dem Gnadenbild keine Andacht verricht.*“

je to pro explicitní zmínění tohoto účelu vysoce pravděpodobné. Možnost, že měšťané kupříkladu vyslýcháni nebyli, jelikož jejich svědectví nebyla tak přesvědčivá jako v případě nevzdělaných poddaných, je čistou spekulací.

6.5.3 Tršický protokol

Posledním pramenem, taktéž poněkud znepokojivým, který by, ačkoliv nesplňuje všechny nařízené náležitosti, mohl být vytvořen na pokyn konsistoriální komise, je nedatovaný výslech Anny Osecké z Tršic a její dcery,¹³⁶ provedený panskými úředníky Janem Pallou a Janem Korhelem v Tršicích. Tento výslech se liší od těch, jež jsou zcela jistě součástí konsistoriálního vyšetřování, tím, že v něm jde zcela zřejmě o zázrak, který je, jak se k tomu sama jeho obdržitelka přiznává, falešný. K tomuto přiznání se však dostává až postupně, na nátlak vyšetřujících. Odkrývá se zde také možnost nepoctivého jednání na poutních místech, snažících se o vysoký počet uskutečněných zázraků.

Anna Osecká zde příhodu se svým zraněním líčí takto: *“Když jsem byla nemocná, vyšla jsem ven a kráva mě chtěla trkati. Já jsem ji chytila za rohy a ona mnou trkala, takže jsem namoženost dostala.”* K vyšetřovatelům se ale zřejmě dostaly informace z Dubu samotného, tudíž jí kladou otázku: *“Proč jste se v Dubu dala zapsat, že vás kráva trkla, aneb až vám všechny střeva vylezly?”*, na niž ona odpovídá takto: *“Nedala jsem se tak zapsat, nic, jak jsem prve povídala, že jsem namoženost dostala. Nato mne ten panáček v Dubě napomínal, abych se vzala na pozor, abych zase namoženost nedostala.”* Toto jednání ukazuje přinejmenším velmi laxní přístup k posuzování pravdivosti zaznamenávaných zázraků a lze ho vykládat i jako vyhrožování.¹³⁷ Poté se Anna Osecká dala skutečně zapsat tak, jak uvádí vyšetřovatel, tedy že byla zázračně uzdravena z poranění krávou, které jí způsobilo vyhřeznutí střev. Uzdravení ze své „namoženosti“ pak popisuje takto: *“Často jsem se modlila k Panence Marii dubské a k Panence Marii kopecké,¹³⁸ a tak mi pomalej lípej bylo, až jsem k sobě přišla.”*

Poté byla vyslýchána i její dcera, která měla trpět po dvě neděle, tedy stejně dlouho jako její matka „namožeností“ bolestmi očí, jež popisuje takto: *“Bolely mě oči, měla jsem je červený a*

¹³⁶ Jméno dcery se v tršické matrice nenachází. Jediné zaznamenané dítě Ondřeje a Anny Oseckých (Osedských) z Tršic je Jan, pokřtěný 6. června 1712 farářem Jindřichem Arnoštem Halamou, rytířem z Jičina. ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sbírká matrik Severomoravského kraje, *Matrika tršické farnosti*, 1709 - 1784, i. č. 8285, str. 36.

¹³⁷ Jde tedy o prokazatelný případ nečistých praktik, stojící za falešným zázrakem na poutním místě, neboli o nevěrohodnou chválu, již podle Balbína Matka Boží nepotřebuje. BALBÍN, str. 32.

¹³⁸ Poutní místo Svatý Kopeček u Olomouce.

tuze mně v nich řezalo.“ Bolesti také neskončily ihned, nýbrž po návratu z Dubu, kam také zamířila, postupně v delším čase.

7 KONEC VYŠETŘOVÁNÍ A UZNÁNÍ MILOSTNÉHO OBRAZU

Jak probíhala zasedání komise po ukončení výslechů, jež se událo někdy po 4. červenci 1729, kdy jsou datovány poslední výslechové protokoly, není zřejmé. Každopádně někdy mezi tímto datem a 18. srpem onoho roku bylo vytvořeno závěrečné ustanovení komise, které se dochovalo jen v předběžné verzi,¹³⁹ neobsahující podpisy, pečeť ani dataci. Do tohoto dokumentu jsou vypsány některé otázky, podobné těm z původních instrukcí pro vyšetřování, a je na ně podána odpověď v podobě shrnutí výsledků celého vyšetřování: Zázraky, povstávající z moci Boží, nikoliv z moci přirozené nebo d'áblovy (I tato možnost je zmíněna.) jsou prokázány dle církevního práva pomocí dostatku svědků, jejichž výpovědi se navzájem shodovaly, a uzdravených, které komise viděla na vlastní oči. Závěrem komise, určeným zcela zřejmě pro biskupa Schrattenbacha, je tedy doporučení dubský obraz schválit milostným (zde užito „*canonizare*“).

Nějaká podoba tohoto dokumentu byla v podobě nedochované konsistoriální relace, vyhotovené dne 18. srpna 1729 v Olomouci, doručena biskupu Schrattenbachovi, který se po přezkoumání vyšetřovacích akt rozhodl svým dekretem dubský mariánský obraz prohlásit za zázračný a nařídil konsistoři, aby postupovala k slavnostnímu přenesení obrazu na hlavní oltář dubského kostela. Text dekretu je následující:¹⁴⁰

„Byla nám podána konsistoriální zpráva, datovaná v Olomouci 18. srpna tohoto ke konci se chýlíciho roku, a akta vyšetřování milostí, o nichž mnozí v Kristu věrní dosvědčili, že je obdrželi zásahem Nejsvětější Panny Marie, věrně uctívající onen obraz vystavený veřejné úctě v dubském farním kostele, dle našeho příkazu a vašeho dalšího ustanovení, skrze tři k tomu speciálně stanovené konsistoriální asesory¹⁴¹, podle právně předepsané formy, z níž vycházejí dvě navržené otázky, a sice

¹³⁹ SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 1r - s.

¹⁴⁰ Latinský text dekretu: ZHANIEL, str. 18.

¹⁴¹ Těmi je míněna vyšetřovací komise.

první: Zdali a do jaké doby by v případě, o který se jedná, dle biskupské autority mohlo dojít k prohlášení obrazu Nejsvětější Panny Marie dubské Divotvůrkyni aneb milostnou? A druhá: Jakým způsobem a jakou formou postupovat?

Tedy po spatření, přečtení a dobrém uvážení všech akt, v této věci učiněných, a zvláště podivuhodného přílivu lidu a osvícení, milostí, darů a dobrodiní, kterých zásahem Nejsvětější Panny Marie dubské mnozí věrní v Kristu Božím řízením obdrželi, a která zřejmě přesahují lidské síly a mohou být považovány za zázraky, rozvážným duchem zvažující postřehy a přání našeho ctihodného konsistoriálního úřadu a horlivé prosby probošta naší katedrály¹⁴² a generálního vikáře, budiž z naší biskupské moci rozhodnuto, že může dojít, dokonce být přikročeno, k tomu, aby nastalo prohlášení Nejsvětější Panny Marie dubské Divotvůrkyni z kazatelny. Za tímto účelem budiž sděleno biskupské povolení přenést svatý obraz k hlavnímu oltáři onoho kostela, vést procesí, zavěšovat obětní dary, avšak za zachování určené formy a obvyklým způsobem, který vedení onoho kultu Nejsvětější Panny Marie a vzkvétání svaté katolické víry nejlépe přísluší. Svou milost vám stále zachovávající

Dáno v naší biskupské residenci v Kroměříži dne dvacátého devátého listopadu roku tisícího sedmistého dvacátého devátého.

Wolfgangus Divina Miseratione S. R. E. Tit. S. Marcelli Prebyter Cardinalis de Schrattenbach, Protector Germaniae, Episcopus Olomucensis, Dux, S. R. I. Princeps, Regiae Capellae Boemiae Comes, nec non Sacrae Caesariae, Regiaeque Catholicae Majestatis Actualis Arcanorum Consiliarius¹⁴³

Po vydání tohoto dekretu, plně schvalujícího úctu k dubské divotvůrkyni, již k slavnostnímu přenesení obrazu na hlavní oltář dnes již neexistujícího původního dubského kostela zbývalo pouze uplynutí předepsané tříleté lhůty od zahájení poutí.¹⁴⁴

Dne 25. září 1730 je tedy napsána dubskému děkanu Formánkovi výzva k přípravě okázalé slavnosti přenesení milostného obrazu, která se má uskutečnit 22. října toho roku, pod níž je podepsán biskup Schrattenbach a generální vikář Oedt. Součástí je krom výzvy, aby byla tato slavnost předem oznamována z kazatelen ve farnostech, také její plánovaný rozvrh, zahrnující krom mše svaté, požehnání a samotného přenesení čtení biskupského dekretu a kázání

¹⁴² Proboštem olomoucké metropolitní kapituly byl tehdy František Ferdinand Oedt, pozdější kapitulní děkan a nejvýznamnější fundátor výstavby současného dubského kostela. EICHLER, str. 326.

¹⁴³ Titul ponechán v původním latinském znění.

¹⁴⁴ ŠIGUT, *Poutě k Panně Marii Dubské*, str. 19.

v češtině i němčině zpěv hymnů svatého Ambrože a loretánských litaní.¹⁴⁵ Takováto barokní slavnost, určená pro tisíce návštěvníků napříč společenským spektrem,¹⁴⁶ byla završením celého dosavadního dubského kultu. Není zaznamenáno, kolik přesně měla účastníků, avšak dostatečně vypovídá to, že většina farníků musela být venku před kostelem, kde se i sloužily některé mše.¹⁴⁷ Tímto oficiálně začíná etapa poutí k Panně Marii dubské, trvající v mohutných, pro baroko typických rozměrech až do josefínského zákazu poutí v roce 1782¹⁴⁸ a od 19. století¹⁴⁹ přes mnohé další peripetie až dodnes.

Podle záznamů zázraky neustávaly. Jen v roce 1730 jich zapsal farář Formánek sedm¹⁵⁰ a ani následující léta na ně dle Zháněla nebyla chudá.¹⁵¹ Tyto zaznamenané milosti by ale již byly předmětem zcela jiné práce.

¹⁴⁵ SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Přenesení obrazu Panny Marie*, i. č. 221, fasc. 15.

¹⁴⁶ VÁLKA, Josef. Barokní slavnosti. In: HOJDA, Zdeněk. *Kultura baroka v Čechách a na Moravě: Sborník příspěvků z pracovního zasedání 5. 3. 1991*. Praha: Historický ústav, 1992, 53 - 62. ISBN 80-85268-12-4, str. 55.

¹⁴⁷ ŠIGUT, *Poutě k Panně Marii Dubské*, str. 19 - 20

¹⁴⁸ ZLÁMA, str. 336.

¹⁴⁹ ŠIGUT, *Poutě k Panně Marii Dubské*, str. 50.

¹⁵⁰ SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11, fol. 34r -35r.

¹⁵¹ ZHANIEL, str. 42 – 46.

ZÁVĚR

Poutní místo Dub nad Moravou dodnes patří k lokacím, kam jsou vícekrát do roka pořádány poutě. Tato práce si dala za cíl popsat konsistoriální vyšetřování, stojící v počáteční etapě jeho dějin. Problematika poutí, poutních míst, milostných obrazů a zázraků patří k důležitým složkám barokní zbožnosti a pro pochopení duchovního koloritu doby je třeba ji zkoumat.

Proces vyšetřování, jakým si prošlo dubské poutní místo od vzniku lidového kultu v roce 1727 až po úřední schválení úcty k milostnému obrazu v roce 1729 a slavnostní přenesení obrazu k hlavnímu oltáři roku 1730, byl veden také na většině poutních míst s milostnými obrazy, jejichž vznik můžeme datovat do druhé poloviny 17. a první poloviny 18. století.

Z dubského vyšetřování se nám dochovala jen část všeobecných ustanovení a akt, týkajících se konkrétních zázračných uzdravení, k nimž mělo skrze milostný obraz dojít. Z těchto materiálů jsou zřejmé mechanismy užívaného vyšetřovacího postupu i úskalí, jaká mohlo dobové zaznamenávání zázraků obnášet (viz případ Anny Osecké z Tršic). Ve většině případů se také pomocí konfrontace údajů z vyšetřovacích protokolů s matrikami a jinými zdroji podařilo poměrně jistě prokázat, že se zázračná uzdravení týkala skutečně žijících osob. Existují také prameny, pocházející z doby vyšetřování nebo před jeho zahájením, u nichž není jistě určitelné, jestli byly ve vyšetřování použity. Z těchto pramenů se také práce pokusila určit obsah té části vyšetřovacích akt, která se do dnešních dnů nedochovala, například vyšetřování olomouckých měšťanů.

Práce rozebrala příklad jednoho takového vyšetřování a může nalézt využití v dalším výzkumu, který bude tímto směrem podniknut. Představuje také neopominutelnou kapitolu lokální historie střední Moravy a církevních dějin.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny v archivních fondech

SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Přenesení obrazu Panny Marie*, i. č. 221, fasc. 15.

SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Kaplani a kooperátoři, jejich poslušnost*, i. č. 251, kart. 8.

SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, *Zázračná uzdravení*, i. č. 261, kart. 11.

SOkA Olomouc, fond Archiv města Olomouce, *Seznam osob z Olomouce, jichž se týkaly zázraky P. Marie v Dubě*, i. č. 551, kart. 552

SOkA Olomouc, fond Sběrka map a plánů Státního okresního archivu Olomouc, sig. II/9.

ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, sig. E8, kart. 3364.

ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, *Matrika drahanovické farnosti*, 1709 - 1756, i. č. 5962.

ZA Opava, Pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, *Matrika dubské farnosti*, 1707 - 1751, i. č. 6035.

ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, *Matrika bystrické farnosti*, 1705 - 1742, i. č. 8133.

ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, *Matrika bohuňovické farnosti*, 1696 - 1766, i. č. 8167.

ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, *Matrika tršické farnosti*, 1709 - 1784, i. č. 8285.

Tištěné prameny

Catalogus Librorum, oder Verzeichnusz deren jenigen ... Bücher, welche bey der nach ... Weyland ... Herrn Joanne Mathia Grafen von Thurn und Vallesassina, des ...Domstift in Olmütz Praelato ... an den meist bietenden verkauft werden. [S.l.: s.n., pol. 18. stol.?]. [32] listů.

DRESER, Antonius Josephus. *Dub za krále Stromůw wywolený, aneb Kazání w Dubě při Slavným Přenáseni Zázračnýho Obrazu neyswětégssý Rodičky Božy Marye Pany Dubskey dělany, od Antonjna Josefa Drasera obogich Práw doktora, geho Eminency Neydůstojněgšího a Wysoce Oswjčeného Swaté Ržjmské Cýrkve kardynála z Schrattenbachu, Biskupa Holomauckého duchownj Raddy, při Slavným Biskupským Ouřadu přisedicýho, na ten čas děkana Králickýho*. Wytisstěno w Holomaucy: Za Frantisska Antonjna Hirule Faktora, 1732. [12] s.

ZHANIEL, Josephus Antonius. *Pulchra ut Luna, Electa ut Sol, Augustissima Coeli, Terraeque Regina, Immaculata Semper Virgo Maria Novissimis his Temporibus In Horizonte Mega-Dubensi Orta, Ac in Aede sacra Omnium Sanctorum Paraeciae Dubensis In Icone Sacra Cultu Hyperdulico, et Miraculis Clara, Nunc Historia Parthenia, ac Parergis scripturifticis Illustris, Luci publicae data...* Olomucii in Metropoli Moraviae: Typis Francisci Antonii Hirnle, 1742,

Literatura

ARSENIUS Z RADBUZY, Kašpar. *Pobožná knjžka o blahoslawené Panně Marygi a přečisté rodičce Syna Božjho: a o diwjch kteřjž se děgj před gegjm obrazem w Staré Boleslawi: nábožným pautnjům y giným křestianům welmi vžitečná*. Wytisstěná w Starém Městě Pražském: v Pawla Sessya, 1629. [108] listů.

BALBÍN, Bohuslav. *Tuřanská Madona, neboli, Historie původu a zázraků veliké matky Boha i lidí Marie, jejíž ctihodná socha, nalezená v trní blízko Brna, označená nebeským světlem, je velkými zástupy lidí uctívána, nyní poprvé důst. p. Bohuslavem Aloisem Balbínem z Tovyřstwa Ježíšova sepsaná léta 1658 s povolením představených*. 1. vyd. v českém překladu. Brno: Facta Medica, 2010. 260 s., [1] l. obr. příl. ISBN 978-80-904260-8-5.

Bildergalerie katholischer Misbräuche. Frankfurt und Leipzig: [S.n.], 1784. 230 s.

BITNAR, Vilém. *O podstatě českého literárního baroku*. V Praze: "Vyšehrad" s. r. o., 1940. 31 s. Pro život - články a profily; svazek 12, str. 17.

BUREŠOVÁ, Jana et al. *Uničov: historie moravského města*. 1. vyd. Uničov: Město Uničov, 2013. 691 s. ISBN 978-80-260-4400-0.

ČERNÝ, Karel. Svět za hranicí přirozenosti. In: *Locus pietatis et vitae: Sborník příspěvků v konferenci konané v Hejnicích ve dnech 13. - 15. září 2007*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, 507 - 522. ISBN 978-80-86197-39-5.

DENIS, Ernest. *Čechy po Bílé hoře*. Díl 1. Kniha 2., Absolutism katolický. 2. přehlednuté vyd. V Praze: F. Šimáček, 1911. Matice lidu.

DRESER, Antonín Josef. *Bolestná Žalost a Žalostná Bolest Nad Smrtí Dobrotivého Otce: Kázání při exequiích za kard. Wolfganga ze Schrattenbachu 27. srpna 1738 v Kroměříži*. Valašské Meziříčí: [s.n.], 1944. 41 s.

EICHLER, Karel. *Poutní místa a milostivé obrazy na Moravě a v rak. Slezsku. Díl I., Část II*. V Brně: Nákladem Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje, 1888. xi, 486 s. Bibliotéka spisů poučných; č. 22 na r. 1888.

HOLUBOVÁ, Markéta. *Panna Marie Svatohorská: příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*. 1. vydání. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., 2015. 244 stran. ISBN 978-80-87112-94-6.

CHLÁDKOVÁ, Michaela. Syndik a zkoušený radní regulovaného magistrátu. In: MALÍŘ, Jiří a kol. *Člověk na Moravě ve druhé polovině 18. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 48 - 63. ISBN 978-80-7325-175-8.

JERÁBEK, Vladimír. *Čtení o Paladiu země České*. V Brně: Nakladatelství Brněnské tiskárny, 1946. 163 s., [1] slož. map. příl.

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*. Praha: Zvon, 1991. 281 s. ISBN 80-7113-003-6.

KALISTA, Zdeněk. *Česká barokní pouť: k religiozitě českého lidu v době barokní*. Vyd. 1. Žďár nad Sázavou: Cisterciána Sarensis, 2001. 287 s. ISBN 80-238-6883-7.

KRAMÁŘ, Josef. *Olomouc, královské hlavní město Moravy*. V Olomouci: Nákladem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky, 1881. 216 s., [2] s. obr. příl.

Lékárníci v Litovli na Moravě. *Časopis rodopisné společnosti v Praze*. Praha: Rodopisná společnost v Praze, 1943, **16**(1), 38.

LIGUORI, Alfonso Maria de. *Vznešenosti Marie Panny* [online]. Ve Frýdku: Exerciční dům, 1939 [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:c9661d90-b885-11e2-8b87-005056827e51>.

MALURA, Jan. Barokní poutní knihy a zbožná praxe širokých vrstev. *Český lid*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2017, **104**(1), 33 - 51. ISSN 0009-0794.

MAŇAS, Vladimír, ed., ORLITA, Zdeněk, ed. a POTŮČKOVÁ, Martina, ed. *Zbožných duší úl: náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy: [Muzeum umění Olomouc - Arcidiecézní muzeum Olomouc: Galerie, 29. ledna - 25. dubna 2010: katalog]*. 1. vyd. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010. 167 s. ISBN 978-80-87149-36-2.

MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. 394, xx s. obr. příl. ISBN 978-80-247-3698-3.

PROKOPOVÁ, Zdeňka. „*Auxilium Christianorum, ora pro nobis!*“ Barokní knihy zázraků jako doposud málo využitelný pramen. KUDĚJ 1/2004, s. 3-15.

ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999. 362 s. ISBN 80-7184-662-7.

SUCHÁNEK, Pavel. Olomoucký kanovník Jan Matyáš z Thurnu a Valsassiny, sběratel a mecenáš. In: Martin Elbel - Ondřej Jakubec (ed.), *Olomoucké baroko. Proměny ambicí jednoho města 1*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010. s. 269-274. ISBN 978-80-87149-38-6, str. 270.

ŠIGUT, František. *Poutě k Panně Marii Dubské*. Valašské Meziříčí: Valšská tiskárna, 1944. 90, [6] s., [5] ff.

ŠIGUT, František. *Poutní místo Zašová*. Valašské Meziříčí: Valašská knihtiskárna, 1942. 94 - [II] s.

ŠMEHLÍK, Arnošt. *Poutnické místo Bl. P. Marie v Dubě na Moravě*. V Hranicích: Arnošt Šmehlík, [1903]. 66, [2] s.

VÁLKA, Josef. Barokní slavnosti. In: HOJDA, Zdeněk. *Kultura baroka v Čechách a na Moravě: Sborník příspěvků z pracovního zasedání 5. 3. 1991*. Praha: Historický ústav, 1992, 53 - 62. ISBN 80-85268-12-4.

VOLNÝ, Řehoř Tomáš. *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. 1. Abt.: Olmützer Erzdiöcese, Bd. 1.* Brünn, 1855, str. 407.

VRABELOVÁ, Dana. *Imago gratiosa: korunované Madony ve střední Evropě v době baroka.* Vyd. 1. Sokolov: Flavia Viera, 2013. 253 s. ISBN 978-80-904954-2-5.

WILLERDING, Justus Christoph. *FUNDAMENTA JURIS CANONICI IN NUCLEO EXHIBITA, ET JUXTA ORDINEM DECRETALIUM ADORNATA. QVIBUS DIFFERENTIAE JURIS Utriusque, Civilis & Canonici. TITULIS CONGRUIS SUNT ADJECTAE, CUM INDICE MATERIARUM.* Francofurti: Sumptibus Ludolphi Henrici Hauensteinii Bibliopolae Hannoverani, 1707.

ZÁPALKOVÁ, Helena. *Relikviář sv. Pavlína z pokladu olomoucké katedrály.* In: ELBEL, Martin, ed., JAKUBEC, Ondřej, ed. a BLÁHA, Josef. *Olomoucké baroko. 1 - úvodní svazek, Proměny ambicí jednoho města.* 1. vyd. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010. 455 s. 211 - 218 ISBN 978-80-87149-38-6."

ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. V.* Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008. 414 s. ISBN 978-80-7266-301-9.

ZUBER, Rudolf. *Osudy moravské církve v 18. století.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. ISBN 80-7266-156-6, str. 124 - 125.

Univerzitní práce

DLOUHÁ, Kateřina. "Za Panenkou Skákavou" Mariánské Skoky v kontextu pobělohorské poutní tradice Čech [online]. Brno, 2012 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/8kclij/>>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jiří Mihola, Ph.D..

PROŠKOVÁ, Iva. Barokní zbožnost ve světle knih zázraků na příkladu vybraných poutních lokalit v severozápadních Čechách [online]. Ústí nad Labem, 2017 [cit. 2020-02-07]. Available from: <<https://theses.cz/id/ab7wwg/>>. Doctoral theses, Dissertations. University of Jan Evangelista Purkyně in Ústí nad Labem, Faculty of Arts. Thesis supervisor doc. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D..

VOHRALÍKOVÁ, Terezie. *Knihy zázraků jako zrcadla poutních míst v Čechách a na Moravě* [online]. Pardubice, 2014 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/08c29q/>>.

Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph.D

ŽLEBKOVÁ, Lucie. Zbožné nadace v obcích Zašová a Veselá na základě Liber erectionum (1656 - 1746) [online]. Brno, 2014 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/ntf6it/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Malý, Ph.D..

PŘÍLOHY

Freindsch. Olomucy

Příloha č. 1: Vyobrazení původního a současného dubského kostela, dubské lípy a nahoře i milostného obrazu.

Zdroj: ZHANIEL, *Pulchra ut luna*, str. 13.

10. 79

Coť se zmnoujete? jak s'na
 ysa? odně? a jaky oběso
 vubto?

Anny Urbanová z Bystřice
 je rozvedlá 42 let s'na s'm
 na Znojmo.

Jakí matonoma je jak mluví
 mate?

Jaké to jméno? jaké jméno
 které v tomto dubě, je od toho
 oběso?

Jaké to jméno?

Jaké to jméno? jaké jméno
 "dítě" jaké jméno? jaké jméno
 matonoma, ano? jaké jméno?

Jaké to jméno?

Jaké to jméno? jaké jméno
 jaké jméno? jaké jméno?

Jaké to jméno? jaké jméno
 jaké jméno? jaké jméno?

Jaké to jméno? jaké jméno
 jaké jméno? jaké jméno?

Příloha č. 2: Výslechový protokol Anny Urbánkové z Velké Bystřice.
 Zdroj: SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, Zázračná uzdravení, i. č. 261, kart. 11,
 fol. 18r.

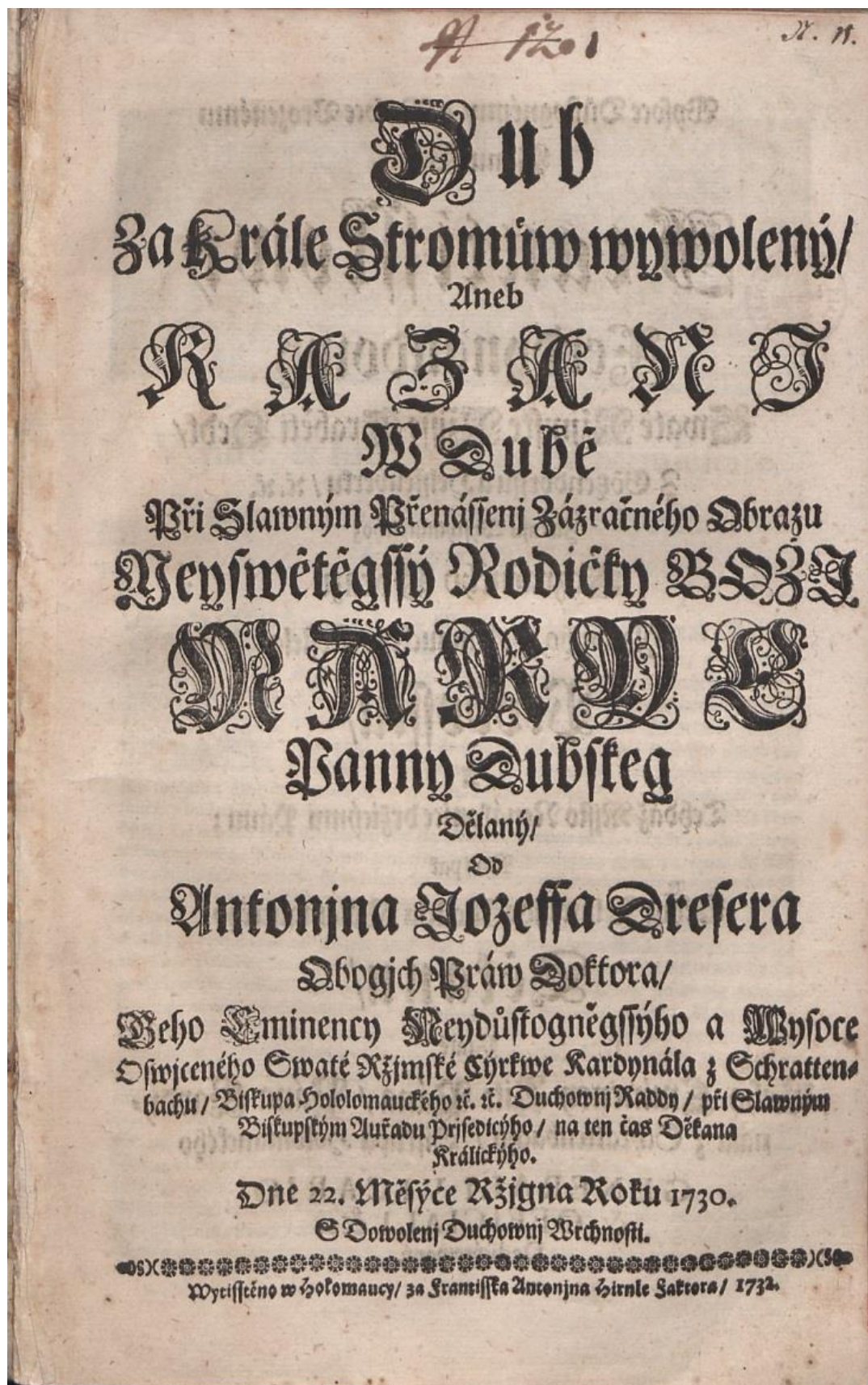
40

II.

Demnach hat Joseph Leopold Schrotta der
Zeit Syndicus allhier in der Stadt Olmütz
mit großer Not, welche gehalten zu sein
und die Ursache aller dieser, mit der
Mutter Gottes, mit Jungfräulein Maria
nicht zu sagen könnte, wie nach dem
in diesem Jahr im Junio in der ersten
für Ungewissheit zu gestalten, welche
für ganzer, 14. Tag große Schmerzen
mit andrer dem Leib nicht schreiben, auch
alles angewandte Medicamenten, sind in der
Noth kein Mensch nicht zu gelangen können,
die für die Furcht zu liegen, daß die
Dank zu der Mutter Gottes zu loben, mit der
gottlichen alle die in der Welt, die Mutter
Gottes in der Welt, worzu sie sich an
gleich zu stellen, mit der geliebten
Dank zu der Mutter Gottes, mit der
Dank zu der Mutter Gottes, mit der

Příloha 3: První strana dopisu uničovského syndika Josefa Leopolda Schrotta.

Zdroj: SOkA Olomouc, fond FÚ Dub nad Moravou, Přenesení obrazu Panny Marie, i. č. 221, fasc. 15.

Příloha 4: Titulní strana Dreserova kázání, předneseného u příležitosti přenesení milostného obrazu k hlavnímu oltáři dubského kostela.

Zdroj: DRESER, *Dub za krále stromův vyvolený*, str. 1.